

T.C
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İRAN’IN YUMUŞAK GÜÇ VE KAMU DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİNDE
EĞİTİMİN ROLÜ: ULUSLARARASI EL MUSTAFA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

ÖMER İNAN

185030022

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. İSMAİL ŞAHİN

Bandırma-2021

ÖZET
İran'ın Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Faaliyetlerinde Eğitimin Rolü:
Uluslararası El Mustafa Üniversitesi Örneği

ÖMER İNAN

Küreselleşmeyle birlikte devletlerarası ilişkilerde sert güç unsurları arka planda kalmaya başlamıştır. Bu bağlamda devletler, diğer aktörlerin rızasını kazanmaya odaklanmıştır. Yani yumuşak güç kullanımı ön plana çıkmıştır. Yumuşak güç kullanımı kapsamında devletler, ülkelerin halklarının sempatisini kazanmaya odaklanmıştır. Bu çerçevede uygulanan politikaya kamu diplomasisi denilmektedir. Kamu diplomasisinin en mühim alanı ise eğitim diplomasisidir. Eğitim diplomasisinin artan önemi nedeniyle pek çok devlet uluslararası eğitim faaliyetlerine önem vermektedir. Nitekim bu tezde de kavramsal ve kuramsal düzeyde güç, yumuşak güç, kamu diplomasisi ve eğitim diplomasisi kavramları anlatılmaktadır. Buradan hareketle tezin ikinci bölümünde dünyada eğitim diplomasisi bakımından örnek teşkil eden ülkeler incelenmiştir. İkinci bölümde incelenen örnekler ise ABD, Almanya, Fransa ve Çin olmuştur. Üçüncü bölümde ise tezin ana konusunu oluşturan İran'ın eğitim diplomasisi ele alınmaktadır. İran'ın uluslararası eğitim faaliyetlerinde öne çıkan başlıca kurum ise Uluslararası El Mustafa Üniversitesi'dir. Literatürde konuyu inceleyen bir tez, makale ya da rapor bulunmamaktadır. Bu da tezin özgün bir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda literatür taramasını esas alan bu tez literatürdeki bir boşluğu gidermeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak Güç, Kamu Diplomasisi, Eğitim Diplomasisi, İran, Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi

ABSTRACT

The Role of Education in Iran's Soft Power and Public Diplomacy Activities: The Case of International Al Mustafa University

With globalization, hard power elements have started to remain in the background in inter-state relations. In this context, states focus on gaining the consent of other actors. In other words, the use of soft power has come to the fore. Within the scope of the use of soft power, states focused on gaining the sympathy of the people of the countries. The policy implemented within this framework is called public diplomacy. The most important area of public diplomacy is education diplomacy. Due to the increasing importance of educational diplomacy, many states attach importance to international education activities. As a matter of fact, in this thesis, concepts of power, soft power, public diplomacy and education diplomacy are explained in conceptual and theoretical level. Based on this, in the second part of the thesis, the countries that set an example in terms of educational diplomacy in the world are examined. The examples examined in the second part are the USA, Germany, France and China. In the third part, education diplomacy of Iran, which is the main subject of the thesis, is discussed. The main institution that stands out in Iran's international education activities is the International Al Mustafa University. There is no thesis, article or report in the literature that examines the subject. This shows that the thesis has an original quality. In this context, this thesis based on literature review aims to fill a gap in the literature.

Keywords: Soft Power, Public Diplomacy, Educational Diplomacy, Iran, International Al-Mustafa University

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

CED: Center for Education Diplomacy

DEAŞ: Devletü'l Irak ve's Şam

FLATA: Yabancı Dil Öğretim Asistanlığı Bursu

MUI: Al-Mustafa International University

S-I-R: Scholar in Residence

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

TABLÖLAR

Tablo 1: Dünyadaki Uluslararası Öğrencilerin Yıllara Göre Dağılımı.....	25
Tablo 2: Kamu Diplomasisi Uygulamaları.....	27
Tablo 3: Konfüçyüs Enstitülerinin Kıta Bazlı Yoğunluğu.....	48

ŞEKİLLER

Şekil 1: Fulbright Bursları Haritası	33
Şekil 2: Dünyada Goethe Enstitüleri	36
Şekil 3: Dünyada Campus France Temsilcilikleri	41
Şekil 4: Dünyada Konfüçyüs Enstitüleri	47
Şekil 5: Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi (MUI)	53
Şekil 6: Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin İran'daki Kampüsleri	54
Şekil 7: Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi Kum Kampüsü (Merkez Kampüs)	55
Şekil 8: İmâm Al-Kâdim Üniversitesi	60
Şekil 9: Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi Kabil Şubesi	61
Şekil 10: Gana İslami Koleji	64
Şekil 11: Londra İslami Koleji	66
Şekil 12: Şii-İslam Çalışmaları Dergisi	67
Şekil 13: Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi Hindistan Temsilciliği	69
Şekil 14: Misbah Dergisi	70

İÇİNDEKİLER

İçindekiler

Yüksek Lisans/Doktora Tezi Onayı	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Etik Beyan Sayfası	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Özet	ii
Abstract.....	iii
Kısaltmalar	iv
Tablolar.....	v
Şekiller	vi
Giriş.....	9
1. EĞİTİM-YUMUŞAK GÜÇ İLİŞKİSİ	13
1. 1. Güç ve Yumuşak Güç Kavramları	13
1. 2. Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kamu Diplomasisi	20
1. 3. Kamu Diplomasisi Alanı Olarak Eğitim	24
2. DÜNYADA EĞİTİM DİPLOMASİSİ	30
2. 1. ABD'nin Eğitim Diplomasisi: Fulbright Bursları Örneği	30
2. 2. Almanya'nın Eğitim Diplomasisi: Goethe Enstitüsü Örneği	35
2. 3. Fransa'nın Eğitim Diplomasisi: Uluslararası Öğrenci Bursları	40
2. 4. Çin'in Eğitim Diplomasisi: Konfüçyüs Enstitüleri	44
3. İRAN'IN EĞİTİM DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ BAĞLAMINDA ULUSLARARASI EL-MUSTAFA ÜNİVERSİTESİ	52
3. 1. Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin Yapısı	55
3. 2. Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin İran Dışındaki Faaliyetleri.....	60
3. 3. Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin İran Dış Politikasındaki Rolü	73
Sonuç	77
Kaynakça	81

GİRİŞ

Eğitim-öğretim faaliyetleri, en basit anlamda planlı ve programlı bir biçimde profesyonel eğitimciler tarafından gelecek nesillerin yetiştirilmesini içeren uygulamalardır. Çünkü eğitim politikaları, toplumun kültür, bilim ve sanat gibi pek çok boyutta nasıl bir gelecek yaratmak istediği sorusunu yanıtlamaktadır. Bir diğer ifadeyle devletlerin eğitim politikaları, gelecek nesillerin yetiştirilmesi ve toplumun aydınlık bir geleceğe kavuşturulması ya da bir başka deyişle toplumsal kalkınma hedeflerine ulaşılması bakımından oldukça önemlidir. Eğitim toplumların gelişmesinde önemli bir etkidir ve bu özelliğinden dolayı toplumsal gelişmeye yatırım özelliği taşır. Nitekim eğitim politikaları, devletlerin ekonomik ve politik kalkınmasında kritik bir görev üstlenmektedir.

Bununla birlikte eğitim faaliyetleri aracılığıyla devletler, yalnızca kendi toplumlarının gelişimi için emek harcamazlar. Zira devletlerin diğer ülkelerde de eğitim faaliyetlerinde bulunmak suretiyle kendi imajlarını güçlendirmek ve kendisine sempati duyan bireyler yetiştirmek amacıyla bulundukları bilinmektedir. Yani devletler, başka ülkelerde yürüttükleri eğitim faaliyetleri aracılığıyla bölge halklarını sempatisini kazanmaya ve kendi imajlarını inşa etmeye yönelik bir kamu diplomasisi uygularlar. Bu durum ise devletlerin uluslararası politikadaki yumuşak güçlerini arttırmalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla eğitim-öğretim faaliyetlerinin, eğitim diplomasi olarak da adlandırılabilir bir uluslararası ilişkiler boyutunun bulunduğunu söylemek mümkündür.

Bu kapsamda devletlerin eğitime ayrılan miktarları arttırması bir zorunluluktur. Bu zorunluluk, gelişmiş ekonomiler açısından mümkün iken gelişmekte ve az gelişmiş ülkelerin işini zorlaştırmaktadır. Buna rağmen çeşitli ülkelerin eğitim-öğretim faaliyetlerine ciddi bütçeler ayırdığı görülmektedir. Nitekim a devletinin b ülkesinde yürüttüğü eğitim faaliyetleri neticesinde kendi ideolojisini, kültürünü, değerlerini, dilini ve dinini b halkına tanıtmaya imkânı elde ettiği söylenebilir. Zira eğitim kurumları, ülke çıkarları ve ülkeye bağlılık (vatanseverlik) duygularını benimseten, ortak bir kültürün oluşumunda ve yaygınlaşmasında önemli rolü olan kurumlardır. Bundan dolayı da pek çok devlet, uluslararası düzeyde eğitim veren üniversiteler, enstitüler ve dil okulları kurmaktadır. Bunların yanı sıra devletlerin çeşitli burs programları vesilesiyle de farklı

milletlere mensup gençleri kendi ülkelerine çektikleri ve onların zihin dünyalarına hitap etmeye çalıştıkları bilinmektedir. Böylelikle devletler, kendi ülkesine gelen yabancı öğrencilerin düşünce dünyalarını etkileyerek kendilerinin birer gönüllü elçileri olarak yetiştirebilmektedir. Dolayısıyla eğitim hızla uluslararasılaşmaktadır. Devletler de bu durumun farkına varmakta ve çağın taleplerine uygun şekilde eğitim diplomasisi yürütmeye çalışmaktadır.

Uluslararası eğitim-öğretim faaliyetleri bağlamında en bilinen örnekler olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Fulbright burslarından, Almanya'nın Goethe Enstitüsü aracılığıyla yürüttüğü eğitimlerden, Fransa'nın öğrenci değişim politikalarından ya da Çin'in son dönemde popülerleşen Konfüçyüs Enstitülerinden bahsetmek mümkündür. Zira mevzubahis eğitim faaliyetleri, söz konusu ülkelerin kendi güçlerini ve ideolojilerini dünyaya yayabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla söz konusu eğitim faaliyetleri, ideolojik niteliğiyle dış politika yapım süreçlerini etkileyen mühim bir araç olma niteliğine haizdir. Üstelik söz konusu okullarda eğitim alan kişiler, kendi ülkelerine döndüklerinde eğitimli şahıslar olarak bürokrasi ve akademide de yer alabilmektedir. Bu da eğitim veren aktörlerin çıkarına olan bir ortam oluşturmaktadır.

1979 yılında gerçekleşen İslam Devrimi sonrasında güvenlikten ekonomik ve ticari boyutlara kadar bölgenin her açıdan önemi ile ilgili jeostratejik ve jeopolitik faktörlerinden dolayı İran geçmişten gelen bölgedeki hegemonyasını kurma stratejisini sürdürmek istemiştir.¹ Rejim ihracı politikası uygulayarak Şiiliği dünyaya yaymaya çalışan İran İslam Cumhuriyeti de çeşitli eğitim kurumlarını örnek alarak Kum merkezli İslam anlayışını, İran kültürünü ve Fars dilini öğretmeyi amaçlayan Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'ni kurmuştur.

Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi üzerinden yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleriyle yumuşak gücünü arttırmaya çalışan ve İran'a sempatiyle bakan bireyler yetiştirmeyi önceleyen Tahran yönetimi, uluslararası düzeyde bu okulları İran karşıtı

¹ Doron Itzhakov, "Iran and Bahrain: Ancient Ambitions, New Tactics", Begin-Sadat Center for Strategic Studies, https://www.jstor.org/stable/resrep16875?seq=1#metadata_info_tab_contents . Erişim Tarihi: 07/03/2018.

olumsuz algıyı kırmaya yönelik bir araç olarak değerlendirmekte ve İslam Devrimi ideolojisinin tanıtım mekanizması olarak kullanmaktadır.

Bu tezde de İran'ın Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi aracılığıyla dünyanın çeşitli ülkelerinde yürüttüğü eğitim faaliyetleri, söz konusu faaliyetlerin İran'ın yumuşak gücüne olan yansımaları ve bu üniversitenin İran dış politikasına olan dolaylı katkıları incelenmektedir. Literatürde Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'ni inceleyen herhangi bir Türkçe tez, kitap, rapor ya da akademik makalenin bulunmaması sebebiyle çalışmanın özgün bir niteliği sahip olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla bu çalışma, literatürdeki mühim bir boşluğu giderme amacı taşımaktadır.

Mevzubahis amaç doğrultusunda yazılan bu tezde yöntemsel olarak literatür taramasından yararlanılmaktadır. Bu kapsamda tezde, Türkçe ve İngilizce kaynaklardan faydalanılmaktadır. Mevzubahis kaynakların muhteviyatı Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin resmi internet sitesinde yer alan birincil kaynaklardan ve konuya ilişkin Türkçe ve İngilizce çalışmalara yansıyan ikincil kaynaklardan yararlanıldığı ifade edilebilir.

Üç bölümden oluşan tezin ilk bölümünde güç kavramından hareketle yumuşak güç olgusu ve bunun bir aracı olarak kamu diplomasisi olgusu ve söz konusu olgunun eğitim ile olan ilişkisi irdelenerek tezin kavramsal ve teorik çerçevesi ortaya konulmaktadır.

Tezin ikinci bölümünde ise eğitim kurumlarının uluslararası ilişkilerde bir yumuşak güç unsuru olarak kullanılmasını içeren örnekler incelenmektedir. Bu kapsamda yukarıda bahsedilen Fulbright Bursları, Goethe Enstitüsü, Fransa'nın uluslararası eğitim politikaları ve Konfüçyüs Enstitüleri, yürüttükleri model sayılabilecek faaliyetler nedeniyle ikinci bölümde incelenen örnekleri teşkil etmektedir.

Son olarak tezin üçüncü bölümünde ise İran'ın yumuşak gücüne hizmet eden eğitim faaliyetlerinin en stratejik kurumu olan Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi incelenmekte ve bu üniversitenin İran dış politikasına olan katkıları değerlendirilmektedir.

Bu tezin hipotezi, İran'ın Şiilik temelli ideolojisini yaymak amacıyla eğitim faaliyetlerini yoğun bir şekilde yerine getirdiği ve Al-Mustafa International University-MUI (Uluslararası Al-Mustafa Üniversitesi)'nin bu faaliyetlerde kritik bir rol oynayarak ülkenin dış politikasına katkı sağlayan başlıca kurumlar arasında yer aldığıdır.

Tezin sınırlılığını ise eğitim diplomasisi oluşturmaktadır. Çünkü İran'ın dış politikasını kapsamlı bir biçimde okuyucuya aktarmanın çok daha detaylı bir çalışmayı gerektireceği ve siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler uzmanlığı gerektirdiği açıktır. Nitekim bu durumu göz önünde bulunduran tez, daha çok eğitim diplomasisine odaklanmaktadır. Dolayısıyla tezin çalışma ve inceleme alanı Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin yapısı, faaliyetleri ve ülkenin yumuşak gücüne etkisiyle sınırlandırılmıştır.

1. EĞİTİM-YUMUŞAK GÜÇ İLİŞKİSİ

Tezin birinci bölümünde eğitim-öğretim faaliyetlerinin devletlerin yumuşak gücüne nasıl hizmet ettiği sorusuna yanıt aranarak teorik bir çerçeve oluşturmak amaçlanmaktadır. Bu hedef doğrultusunda ilk olarak güç kavramı anlatılmış ve buradan hareketle 1990'lı yıllardan itibaren literatürde daha belirgin bir biçimde kullanılan yumuşak güç kavramı açıklanmıştır. Tezin bu bölümünde yumuşak güç kavramından hareketle devletlerin yumuşak gücüne hizmet eden kamu diplomasisinden bahsedilmiştir. Son olarak ise kamu diplomasisi bağlamında devletlerin yumuşak gücünü arttırmak amacıyla gerçekleştirdikleri eğitim faaliyetlerine; yani eğitim diplomasisine yer verilmiştir.

1. 1. Güç ve Yumuşak Güç Kavramları

Güç kavramının farklı bilim dalları tarafından çeşitli şekillerde yorumlandığı görülmektedir. Örneğin Fizik bilimi güç kavramı hususunda olayların akışını ve yönünü değiştirme kapasitesi olarak tanımlamaktadır. Skaler bir büyüklük olan güç, aktarılan ya da dönüştürülen enerjiyi ve yapılan işi ifade etmektedir.

Sosyal anlamda ise güç beşe ayrılmaktadır. Bu ayrımı cezalandırıcı güç, ödüllendirici güç, yasal güç, uzmanlık gücü, bilgilendirici güç ve bilgi gücüdür.

Felsefi anlamda ise güç, güç istenci kavramı üzerinden tartışılmaktadır. Kavrama ilişkin değerlendirmelerde bulunan en mühim isim Friedrich Nietzsche'dir. Nietzsche'nin güç kavramına yaklaşımına göre, gerçekler dünyasında yalnızca ve yalnızca iktidar iradesi vardır. Başka bir ifadeyle, mevcut olan her şey gücün tamamı ya da onun bir parçasıdır. Kısacası mevcut olan her şey gücün merkezindedir.²Buna göre, gücün odak noktasında olanlar güçlerini artırma eğilimi taşırlar. Bu durum güç istenci olarak ifade edilmektedir. Nietzsche, dünyadaki ilişkileri “Bu dünya güç istencidir-başka bir şey değil!”³ sözleriyle ifade etmiştir. Ona göre güç istenci, kişinin elindeki kazanımları korumak amacıyla yeni ufuklara yelken açarak yeni kazanımlar elde etmesidir. Bu anlamda güç istenci, her canlının arzu ettiği bir idealdir. Güç istenci, felsefi alanda

² Soner Soysal, “Güç İstenci ve Yorum”, **Tabula Rasa: Felsefe ve Teoloji**, Yıl:8, Sayı 23, Mayıs-Aralık 2018, s. 127.

³ Friedrich Wilhelm Nietzsche, **The Will to Power**, Walter Kaufmann (Editor), R.J. Hollingdale (Translator) New York, Vintage Books, 1968, s. 167.

“yatkındır birbiriyle herkes” şeklinde özetlenen kişinin yaratılıştan dolayı kötü ve hırslı olduğu varsayımına dayanmaktadır. Nitekim güç istenci, devletlerin politikalarına da yansımakta ve uluslararası ilişkiler alanında da kendine yer bulmaktadır. Çünkü bazı devletler, gücü sadece güçlü olmak amacıyla istemektedir. Güç merkezli yaklaşımı devletlerarası münasebetler boyutuyla ele almak da mümkündür. Bu da güç ve çatışma kavramlarını gündeme getirmektedir.

Devletlerarası münasebetleri incelerken güç kavramı, devletlerin kapasitesini ve sınırlılıklarını ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Yani güç, bir aktörün eylemlerinin potansiyelini ve sınırlılıklarını açıklayan bir kavramdır. Ancak potansiyel güç ile gerçek güç aynı anlama gelmemektedir. Güç kavramına dair en bilinen teorik tanımlama ise gücü, bir aktörün diğer aktörler üzerindeki etkisi şeklinde açıklamaktadır. Bir başka deyişle güç, a devletinin b devletinin eylemlerini etkileme kapasitesini ifade etmektedir. Bununla birlikte devletlerin kapasitesinde değişim yaşanabileceği için güçleri de değişebilmektedir.

Güç kavramını yorumlayan en önemli uluslararası ilişkiler teorisyenlerinden olan Alman filozof Hans Joachim Morgenthau, iktidar (güç) kavramını, hem uluslararası politikanın temel amacına hem de dış politika ile ilgili olarak belirlenen amaçlara hizmet eden önemli bir araç olarak, bir ilişki türü şeklinde tanımlamıştır.⁴

Yukarıda da vurgulandığı üzere güç kavramı denildiğinde akla gelen en önemli düşünürlerden olan Morgenthau’ya göre güç, ulusal çıkar ile eşdeğer bir kavram olup; devletlerin uyguladığı uluslararası siyasetin anlaşılabilmesine hizmet etmekte ve politikanın özünü oluşturmaktadır.⁵ Zira Morgenthau, çıkar kavramını zaman ve mekândan bağımsız bir unsur olarak değerlendirmekte ve politikanın temel ögesi olarak görmektedir. Ayrıca Morgenthau, ülkelerarasındaki ilişkilerin ana amacının güç arayışı ve mücadelesi olduğunu da net bir şekilde ifade etmiştir.⁶

Siyaset bilimi teorisyenlerinin görüşleri incelendiğinde görülmektedir ki uluslararası ilişkiler kuramları içerisinde Thommes Hobbes’un felsefi yaklaşımından

⁴ Bekir Aydoğan, “Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi”, **Politika Dergisi**, 2011, s. 3.

⁵ Hans J Morgenthau, Kenneth W. Thompson, **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, New York, McGraw Hill Higher Education, 2006, s. 4-14.

⁶ A. y.

hareketle insanın doğası itibarıyla kötü olduğu varsayımıyla hareket eden ve savaşları kaçınılmaz olarak gören realizm (gerçekçilik) ve neorealizmle (yeni gerçekçilik) özdeşleşen düşünürler, güç merkezli bir uluslararası politika analizlerinin özüne oturtmaktadır. Bu noktada Morgenthau'nun yanı sıra realizmin temel temsilcileri olarak bilinen Niccolo Machiavelli ve Edward Hallett Carr'ın güç kavramına ilişkin yaklaşımlarına da değinmek gerekmektedir.

Machiavelli'ye göre uluslararası politikanın temelinde güç yer almaktadır. Ona göre güç, güç dengesi ve ittifaklar, devletlerin politik varlıklarını sürdürebilmeleri ve hayatta kalabilmeleri için göz önünde bulundurmaları gereken temel unsurlardır.⁷ Zira uluslararası politika, güç ve iktidar mücadelesidir. Bu nedenle Machiavelli, "Hükümdar" isimli eserinde hükümdarın içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehditleri bertaraf edebilecek güçte olması gerektiğini savunmaktadır.

Öte yandan Carr ise mevzubahis kavramı askeri, ekonomik ve fikirler üzerinde etki bırakan ideolojik güç olarak üçe ayırarak tasnif etmiştir.⁸

Benzer bir şekilde neorealist teorisyenlerden Kenneth Waltz ve Stephen Walt'un da güç kavramını tanımlama çabası içerisinde oldukları görülmektedir. Realizmin uluslararası politika analizine uluslararası sistem olgusunu dahil eden neorealistlere göre güç, devletlerin güvenliklerini sağlamaları, aynı uluslararası sistem içerisinde ortak hareket etmeleri, kendilerine manevra alanı yaratmaları, ulusal çıkarlarına ulaşmaları, egemen politik varlıkların sürdürmeleri ve saldırgan devletleri caydırmaları açısından son derece önemli olan bir kavramdır. Bu anlamda Waltz, farklı ideolojilere mensup devletlerin ortak çıkar ve tehdit algılamaları durumunda benzer dış politika refleksleri sergilediklerini ifade etmiştir.

Waltz, gücün yalnızca ihtiyaç halinde kullanılabilen bir şey olduğunu söylemiştir.⁹ Çünkü Waltz'a göre güç kullanımı, devletlerin uluslararası sistemdeki

⁷ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği**, İstanbul, Alfa Yayıncılık, 2004, s. 177-178.

⁸ Edward Hallett Carr, **The Twenty Years Crisis (1919-1939): An Introduction to the Study of International Relations**, New York, Harper and Row, 1964, s.108.

⁹ Arı, **a.g.e.**, s. 192-196.

konumlarından duydukları memnuniyetleriyle ilişkilidir.¹⁰ Bu bağlamda Waltz, gücü devletlerin varlıklarını sürdürmelerinin ve güvenliklerini sağlamasının temel aracı olarak tanımlamaktadır. Zira Waltz’a göre güç, devletlerin güvenliklerini sağlamanın en temel aracıdır. Bu sebeple de güç dengesi, sürekli tesis edilmekte ve dengenin ortadan kalktığı durumlarda da yeniden kurulmaktadır.

Bir başka neorealist kuramcı Walt ise güç ilişkilerinin algılanan tehdidin dengelenmesi amacıyla tesis edilen güç dengesi sistemi; yani statükocu ittifaklar üzerinden okunması gerektiğini belirterek güç kavramını, devletlerin kendilerini savunabilme kapasiteleri üzerinden temellendirme yoluna gitmiştir.¹¹ Zira devletler, uluslararası politikadaki güç dengesinin kendileri aleyhinde değişmesi ve işgal korkusuyla yüzleşmekte ve bundan ötürü algılanan tehdidi dengelemenin yolların aramaktadır. Güç dağılımı anlamına da gelen güç dengesi kavramını yorumlayan Emre Çıtak şu tespiti yapmaktadır:¹²

“Güç dengesi fikri temelde mekanik bilimden uyarlanmış bir kavram, yakıştırma olarak bilinmektedir. Uluslararası ilişkilerde bu kavram, eşit dağıtılmış ağırlıklarla dengede duran bir terazinin uluslararası alanda istikrarın, düzen ve güvenliğin korunmasını sağlayan bir mekanizma olarak algılanmaktadır.”

Yukarıda görüldüğü üzere, güç kavramına ilişkin görüş belirten düşünürler, ekseriyetle askeri güç ve güvenlik merkezli bir yaklaşımı ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda güç, devletlerin uluslararası politikada tanımladıkları çıkarlara ulaşmak amacıyla kullandıkları bir araç olup; devletlerin tüm eylemleri güç kavramıyla yakından ilişkilidir ve devletler, mevzubahis eylemlerini egemen politik varlıklarını sürdürebilmek amacıyla icra ederler. Bununla birlikte bahse konu olan tanımlama çabalarından da anlaşılmaktadır ki Morghentau başta olmak üzere, gerek realist ve gerekse de neorealist düşünürler, güç kavramını askeri güç, güvenlik ve caydırıcılık kapasitesi üzerinden

¹⁰ Kenneth N. Waltz, “Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 5, Sayı 17, Bahar 2008, s. 5.

¹¹ Kenneth N. Waltz, “Structural Realism After the Cold War”, **International Security**, Volume 25, No 1, 2000.

¹² Emre Çıtak, “Uluslararası İlişkilerde Gerçekçilik”, **Uluslararası İlişkiler Teorileri: Temel Kavramlar**, Der: Mehmet Şahin, Osman Şen, Ankara, Kripto Yayınları, 2014, s. 43.

yorumlamaktadır.¹³ Ancak Carr'ın yaptığı güç tanımlayışında da görüldüğü gibi, gücün hem ekonomik hem de fikirleri etkileyen boyutları da vardır. Nitekim neorealist düşünürlerin realizmin klasik boyutundan ayrılmalarına sebebiyet veren disipline olan temel katkıları, uluslararası sistem ve ekonomik ilişkileri göz önünde bulundurarak uluslararası politikayı açıklamaya çalışmalarıdır. Özellikle de Carr'ın işaret ettiği gücün fikirleri etkileme kapasitesi, çalışmamız açısından oldukça önemlidir. Çünkü Fransız Devrimi sonrasında devrimin ideallerinin dünyaya yayılması sürecinin Fransız sömürgeciliğine katkı sağlayan düşünsel bir güç oluşturduğu ifade edilebilir. Hatta bu örnekleri çeşitli şekillerde çoğaltmak da mümkündür. Örneğin Sovyetler Birliği'nin sosyalizmin temsilcisi olarak kendini konumlandırması da ideolojik bir imaj çalışmasıdır. Yani Carr'a göre, bu projelerin tamamı uluslararası propagandayla güçlendirilmiş uluslararası kanaat örnekleridir.¹⁴

Benzer bir biçimde bu tezin temel inceleme alanını teşkil eden İran da her ne kadar milis güç yapılanmalarıyla İslam Devrimi'ni militarist bir şekilde yaymakla suçlansa; yani sıklıkla sert güç unsurlarına başvursa da fikirsel düzeyde de zihinleri ve gönülleri kazanarak da Şiiliği tanıtmaya odaklanmaktadır.

Bu noktada liberallerin güç kavramına ilişkin yaklaşımlarına değinmek zaruridir. Zira bu yaklaşım, aşamalı olarak gücün sert güç ve yumuşak güç şeklinde ikiye ayrılmasını da beraberinde getirmiştir. Çünkü liberaller, güç kavramını yorumlarken askeri güç olgusuna realizmin klasik ve neorealist yorumlarından farklı olarak başat önem atfetmemişlerdir. Bu anlamda liberaller, güç olgusunu ele alırken daha çok ideoloji üzerinden devletlerin paradigmalarının ve tarihsel ve kültürel kodlarının başka aktörleri etkileme kapasitesini önemsemişlerdir.¹⁵ Bu bağlamda liberallere göre güç ile bir ülke diğer devletleri etkileme ve yönlendirme yeteneğine sahiptir. Söz konusu ayrışma ise zamanla literatüre yumuşak güç (soft power) kavramının dahil edilmesini sağlamıştır.

¹³ Mehmet Keyik-Mehmet Seyfettin Erol, "Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları", **Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, Mayıs 2019, s. 20.

¹⁴ Edward Hallett Carr, **Yirmi Yıl Krizi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Çeviren: Can Cemgil, İstanbul 2005, s. 178.

¹⁵ Salih Doğan, Şeref Kavak, "Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı", **Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları**, Der: Arif Behiç Özcan, Yusuf Çınar, İstanbul, Hükümdar Yayınları, 2014, s. 258-259.

Yumuşak güç denildiğinde akla gelen en önemli isim, kavramı ilk kez kullanan Joseph S. Nye'dır. Nye, yumuşak güç kavramını devletlerin dış politikadaki amaçlarına ulaşabilmek için askeri güç olgusuna başvurmak durumunda kalmamaları ve bu kapsamda başka yöntemler kullanmaları şeklinde ifade etmiştir.¹⁶ Yani yumuşak güç, büyük ölçüde militarizmi arka plana iten güç projeksiyonu yaklaşımıdır.

Nye, “yumuşak güç” tanımlamasını 1990 senesinde basılan “Liderliğe Zorunluluk: Amerikan Gücünün Değişen Doğası” isimli kitapta ilk defa kullanmış ve söz konusu kitaptan derlenen “Yumuşak Güç” başlıklı yazısında yer vermiştir.¹⁷ Amerikan gücünün gerileme dönemine girdiği varsayımını değerlendiren Nye'a göre yumuşak güç, zor yerine rızayı önceleyen bir güç kullanım şeklidir. Bu durumu Nye şu sözlerle özetlemiştir:¹⁸

“Eğer istediğim şeyi istemeni sağlayabilirsem, o zaman yapmak istediğin şeyi yapmaya seni zorlamama gerek yoktur.”

Anlaşılabacağı üzere yumuşak güç kavramı, ekonomik ve askeri baskıdan ziyade, çeşitli faktörlerin kullanılması yoluyla diğer aktörlerin rızasını kazanmayı hedeflemektedir. Bir başka deyişle yumuşak güç, bir devletin çıkarlarını diğer aktörlerin hoşuna gidecek şekilde sunabilme ve bu çıkarları onlara kabul ettirebilme yeteneğidir. Yumuşak güç, başkalarına birinin emirlerine uymalarını emretme gücü olmadığı gibi, ekonomik teşvikler yoluyla başkalarının desteğini rüşvet verme veya satın alma gücü de değildir. Bu nedenle uluslararası ilişkilerde yumuşak gücün artması ne askeri güç ne de ekonomik ağırlık ile paraleldir. Daha ziyade, bir ülkenin kültürünün, siyasi ideallerinin ve iç ve dış politikalarının çekiciliği ile güçlenir.¹⁹ Aktörlerin yumuşak gücünü etkileyen pek çok husus vardır. Bahse konu olan durumu yorumlayan Aydoğan şunları söylemektedir:²⁰

“Yumuşak gücün kullanımında birçok unsur karşımıza çıkmaktadır. Bunlar asker sayısından yahut ekonomik yaptırım gücünden çok bir

¹⁶ Joseph S. Nye, **Yumuşak Güç**, Çeviren: Reyhan İnan Aydın, Ankara, Elips Kitap, 2005, s. 5

¹⁷ Keyik-Erol, **a.g.m.**, s. 25.

¹⁸ Joseph S. Nye, **Amerikan Gücünün Paradoksu**, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2003, s. 10-11.

¹⁹ Rohan Mukherjee, “The False Promise Of India's Soft Power”, **Geopolitics, History, and International Relations**, Vol. 6, No. 1 (2014), 46-62.

²⁰ Aydoğan, **a.g.m.**, s. 6-7.

ülkenin kültürü, sanatı, sineması, mimarisi, müziği, eğitim sistemi, rekabet ortamı, özgürlükleri, demokrasisi, yaratıcı düşüncesi, insan kalitesi ve sosyal sermayesi, tarihi birikimi, kültürel zenginliği, bilim ve teknoloji altyapısı, inovasyon kapasitesi, diplomatik becerisi ve kendini anlatabilme yeteneğinin toplamıdır.”

Tüm bu bilgilerden hareketle, yumuşak güç kavramını sert güç kavramıyla mukayese ettiğimizde, sert gücün diğer aktörlerin davranışlarını etkileme kapasitesi olduğunu; lakin yumuşak gücün davranıştan önce, diğer aktörlerin isteklerini etkileme kapasitesi anlamına geldiğini öne sürebiliriz.²¹ Dolayısıyla yumuşak güç, diğer aktörlerin isteklerini tatmin etme durumunu içermektedir. Bir başka deyişle yumuşak güç, bir ülkenin savunduğu ideolojik değerler ve benimsediği kültürün diğer aktörler tarafından da kabullenilmesi ve özendirici etki yaratmasıdır. "Yumuşak güç", gücün somut olmayan temellerine vurgu yaparak dış politika hedeflerine ulaşmak için daha meşru uygulamaların kullanılması gerektiğini gösteren, uluslararası düzeyde yeni bir güç uygulama biçimi olarak anlaşılmaktadır.²² Neticede yumuşak güç, bir devletin diğer aktörleri ikna ederek kendi tezleri doğrultusunda davranmaya ikna etmesi durumudur. Bu anlamda yumuşak güç, diğer aktörlerin algılarına hitap ederek onların rızasını kazanmayı amaçlayan ve sert güce nazaran çok daha maliyetsiz olan bir durumu ifade etmektedir.

Bu noktada devletlerin yumuşak güç politikasında, kendi imajını güçlü tutmaya odaklandıklarını belirtmek gerekmektedir. İmaj kavramı, küreselleşme ve buna bağlı olarak yaşanan dijitalleşme çağının bir yansıması olarak üzerinde çok konuşulan bir kavramdır. Küreselleşme, siyasi, ekonomik, kültürel ve ideolojik nitelikleri bulunan bir kavram olup; mal ve hizmetlerin dolaşımının kolaylaşmasından hareketle devletlerin sınırlarının silikleşmesi ya da bir diğer ifadeyle belirginliğini yitirmesidir. Giderek popülerleşen küreselleşme kavramıyla birlikte yaşanan dijitalleşme sürecinde imaj kavramı ön plana çıkmaktadır.

²¹ Haluk Özdemir, “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”, **A.Ü. Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:63, Sayı:3, s. 139.

²² S.M. Mirmohammad Sadeghi, R. Hajimineh, “The Role of Iran’s Soft Power in Confronting Iranophobia”, **Moskova Devlet Diplomasi Enstitüsü Dergisi**, Cilt:67, Sayı:4, s. 216-238.

Söz konusu kavramı tanımlamak gerekirse, bir kişi, kurum ya da devletlere ilişkin algılarda oluşan kanaatlere ya da diğer ifadeyle bir kişi, kurum ya da devletlerin temsil ettiği değerlere imaj denilmektedir. Bu yüzden de devletler kendi imajlarını güçlendirmek amacıyla diğer devletlerin halklarını kazanmaya yönelik bir strateji de uygulamaktadır. Bu kapsamda başvurulan yöntem ise yumuşak güç kullanımıdır. Yumuşak güç kullanımında ise etkin bir stratejik alanı kamu diplomasisi teşkil etmektedir.

Bahse konu olan strateji, devlet-devlet ilişkisi olarak tesis edilen geleneksel diplomatik münasebetlerin yerini, devlet-halk ilişkisi olarak özetlenebilecek kamu diplomasisi faaliyetlerinin almasını sağlamaktadır. Bu noktada aktörlerin yumuşak gücüne hizmet eden bir unsur olarak kamu diplomasisinden bahsetmek ve daha sonra da kamu diplomasisi bağlamında tamamlayıcı bir nitelik taşıyan eğitim diplomasisini temellendirmek gerekmektedir.

1. 2. Yumuşak Bir Güç Unsuru: Kamu Diplomasisi

Uzun zamandır kamu diplomasisi, devletlerin dış politika sahnesinde yumuşak gücünü arttırmak amacıyla başvurduğu enstrümanlardan biri olup; son dönemde önemi artan bir diplomasi biçimi olarak dikkat çekmektedir. Buna bağlı olarak literatürdeki kamu diplomasisi çalışmaları da her geçen gün artmaktadır. Bu durumda teknoloji devrimine bağlı olarak çağımızda yaşanan dijitalleşme de etkili olmaktadır. Zira dijitalleşmeyle birlikte devletlerin politika yapıcıları, karar alma süreçlerinde hedef olarak belirledikleri ülkelerin kamuoylarını göz önünde bulundurmaya başlamışlardır.

Şüphesiz bu durum, aynı zamanda çağımıza yön veren küreselleşme süreciyle de yakından ilişkilidir. Küreselleşme sürecinde yaşanan dönüşümü yorumlayan Elif Sak şunları söylemektedir:²³

“Teknolojide yaşanan gelişmeler devletlerarasındaki coğrafi uzaklığı bir sorun olmaktan çıkarmış, dünya bir nevi küçük bir köy haline gelmiştir. Yaşanan gelişmeler sonucunda ortaya çıkan küreselleşme olgusuyla birlikte devletlerin birbiriyle ilgili bilgilere ulaşımı ve fikirlerin dolaşımı kolaylaşmıştır. Hükümet politikalarının ve

²³ Elif Sak, “Kamu Diplomasisi ve Çin”, *Journal of Peace Research and Conflict Resolution*, Cilt:2, Sayı:1, 2014, s. 12.

faaliyetlerinin şekillenmesinde dünya kamuoyunun büyük bir öneme sahip olması devletlerin yabancı halkları etkileme konusunda kamu diplomasisini daha etkin bir şekilde kullanma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.”

Kamu diplomasisinde yaşanan değişimi yorumlayan N.J. Cull ise şunları ifade etmiştir:²⁴

“1. Sivil toplum kuruluşları zaman içerisinde uluslararası aktörlerin yerini almaya başlamıştır.

2. Söz konusu aktörlerin uluslararası kurum ve kuruluşlarla iletişim kurmak için kullandıkları mevcut mekanizmalar yerine yeni, eş zamanlı ve global iletişim teknolojilerini kullanmaya yönelmiştir.

3. Ortaya çıkan yeni iletişim teknolojiler, yerel ve uluslararası haber çevreleri arasında önceden var olan keskin hatlar bulanıklaştırıyor.

4. Kamu diplomasisi eski propaganda araçları yerine ulusal özellikli araçlar ve gelişen iletişim teknolojilerini daha fazla kullanmaya başlamıştır.

5. Mevcut gelişmeler saygınlık ve küresel dilin bir unsuru olarak “yumuşak güç” ve “markalaşma” kavramlarını kamu diplomasisi terminolojisine yerleştirmiştir.

6. Kamu diplomasisinde ortaya çıkan yenilik, Soğuk Savaş’ın “aktörden insana” olan iletişimi yerine ülkelerarası kolaylaştırıcı rolü olan ve tüm aktörleri içine alan “insandan insana” ilişkinin geliştirilmesinden bahsediyor.

7. Oluşan yeni kamu diplomasisinin temel görevi “ilişkiler kurmak” olarak belirlendi. Ancak bu yeni modelin temel amacı uluslararası zeminin yönetimi şeklinde belirlenmiştir.”

²⁴ Sak, a.g.m., s.12-13.

Mevzubahis dönüşüm sebebiyle devletler, ilişki kurdukları ülkelerin kamuoylarını kazanmaya yönelik bir diplomasi uygulamaktadır. Bu anlamda “devletten halka” şeklinde formüle edilebilecek olan diplomasi biçimine kamu diplomasisi denilmektedir.²⁵ Bir başka deyişle kamu diplomasisi, bir devletin hedef olarak belirlediği ülkede kendi lehine kamuoyu oluşturmak amacıyla uyguladığı stratejidir. Bu da kamu diplomasisinin klasik diplomasiden ayrılmasını sağlayan temel farkı oluşturmaktadır.

Klasik diplomaside kapalı kapılar ardında yapılan görüşmeler esas teşkil ederken; kamu diplomasisi, özü itibarıyla açık diplomasi şeklinde işlemektedir. Geleneksel diplomasi, uluslararası ilişkilerin sürdürülmesi ve ülkeler arasında yaşanan sorun ve çatışmaların resmi organlar ve devlet memurları aracılığıyla barışçıl çözümünün en önemli araçlarından biridir.²⁶ Buna karşılık kamu diplomasisinde hedef, hükümetlerden ve devlet kurumlarından ziyade, ilgili ülkenin hükümet dışı örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve halkıdır.

Aslında kamu diplomasisi terimi, literatüre 1965 yılında Amerikalı diplomat Edmund Gullion tarafından kazandırılmıştır. Ancak kavram, 11 Eylül 2001 tarihli terör saldırıları sonrasında dünyanın yaşadığı dönüşümle birlikte oldukça popüler bir boyut kazanmıştır.²⁷

II. Dünya Savaşı sonrasında artan bir eğilimle kamu diplomasisi, ilk olarak Amerika’da görülmüş olmakla birlikte soğuk savaşın etkilediği diğer ülkelerde de yoğun bir şekilde bir propaganda aracı, algı yönetimi, yabancıları yönlendirme ve ülkelerin dış politikalarını yürütme hedeflerini gerçekleştirmek için yoğun bir şekilde tercih edilmiştir.²⁸ Nitekim çağımızda ülkelerin bir çoğu insanların düşüncelerini yönlendirmede kamu diplomasisinin ne kadar etkili bir araç olduğunu görmüş ve bu

²⁵ Muharrem Ekşi, **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2014, s. 82.

²⁶ Sak, **a.g.m.**, s. 10.

²⁷ Kadir Sancak, “Uluslararası Terörle Mücadelede Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Bağlamında Medyanın Önemi”, **Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:33, Sayı:1, Ocak 2019, s. 365.

²⁸ Ergun Köksoy, “Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler İlişkisi: Kuramsal Bir Değerlendirme”, **Marmara İletişim Araştırmaları Dergisi**, Sayı 22, 2014, s. 213.

alandaki çok farklı çalışmalar yürütmektedir.²⁹ Kamu diplomasisinin günümüzde artan önemini vurgulayan Hasan Kocabıyık, konuya dair görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:³⁰

“Uluslararası ilişkilerde geline süreç kamu diplomasisi kavramı altında tanımlanan faaliyetlerle muhatap toplumları etkilemeyi ve deyim yerindeyse ‘gönül kazanmayı’ zorunlu kılmaktadır. Bu durum kamu diplomasisini dış politikanın vazgeçilmez unsuru haline getirmiştir. Geline noktada kamu diplomasisi, gelişmiş devletlerin yabancı ülke toplumları nezdinde olumlu imaj oluşturmak için kullandıkları en aktif ve stratejik yöntem halini almıştır.”

Yukarıda alıntılanan yorumdan hareketle Kocabıyık, kamu diplomasisi kavramını yabancı kamuoyuyla etkileşim halinde olmak şeklinde tanımlamıştır.³¹ Devletlerin kamu diplomasisi faaliyetindeki hedefini yorumlayan Gökhan Kömür ise söz konusu diplomasi biçiminin amacını şu sözlerle özetlemiştir:³²

“Kamu diplomasisi, hedeflenen kamuoyunun veya başka ülke vatandaşlarının, belirlenmiş bir siyaseti, devleti, oyuncuyu ve politikayı onaylar duruma gelmesi yönünde yürütülen kamu faaliyetleridir. Aynı zamanda uzun vadeli olarak toplumların kanaatlerini değiştirmeye yönelik çabalaradır. Diğer bir deyişle kamu diplomasisi toplumları bilgilendirme, dönüştürme, zihinlerdeki soruları cevaplama, önyargıları ortadan kaldırma faaliyetleridir.”

Kamu diplomasisi kavramının net bir şekilde anlaşılabilmesi için Nye, kamu diplomasisini devletlerin uluslararası politikada hedeflerine ulaşabilmek için kültürel değerlerin, hükümet politikalarının ve alternatif iletişim kanallarının kullanılması yoluyla diğer devletler ve halkları nezdinde sempati uyandıran, diplomatik çabalar olarak tanımlamıştır.

²⁹ Mehmet Şahin-Sayedmodammad Seyedi Asl, “İran Dış Politikasında Kamu Diplomasisinin Kullanımı”, **Ortadoğu Etüdleri**, Cilt 12, Sayı 1, 2020, s. 157.

³⁰ Hasan Kocabıyık, “Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye”, **Avrasya Etüdleri**, Yıl 25, Sayı 55, Mayıs 2019, s. 164-165.

³¹ Kocabıyık, **a.g.e.**, s. 166.

³² Gökhan Kömür, “Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kamu Diplomasisi”, **IJPS Journal**, Cilt:2, Sayı:3, Mayıs 2020, s. 94.

Bahse konu olan tanımdan hareketle Nye, kamu diplomasisinin yumuşak güç enstrümanı olduğuna dikkat çekmiştir.³³ Nitekim konuya ilişkin değerlendirmelerde bulunan İbrahim Kalın da kamu diplomasisini yumuşak gücün uygulandığı platform olarak tanımlamaktadır.³⁴

Kamu diplomasisi faaliyetleri muhtelif alanlarda ve çeşitli araçlarla yürütülmektedir. Bu alanların en bilinenleri ise eğitim, sağlık, turizm, internet, televizyon yayıncılığı ve spordur. Kamu diplomasisinin eğitim boyutunda ise kültür enstitüleri, dil okulları ve ağırlıklı olarak çeşitli ülkelerin büyükelçiliklerinde yer alan kültür ataşeliklerinde açılan dil, tarih ve din öğretimini içeren kurslar gibi faaliyetler ön plana çıkmaktadır.

Neticede bahse konu olan bu stratejiler vesilesiyle devletler, diğer ülkelerin halklarına ulaşmaya ve onların gönülllerini kazanmaya yönelik bir strateji uygulamaktadır. İlgili kamu diplomasisi faaliyetlerinin en kritik alanlarından biri de yukarıda da vurgulandığı üzere eğitim alanıdır. Bu nedenle de bir kamu diplomasisi alanı olarak eğitim diplomasisinden bahsetmekte fayda vardır.

1. 3. Kamu Diplomasisi Alanı Olarak Eğitim

Kamu diplomasisinin devletlerin yumuşak gücüne hizmet eden bir alan olarak ön plana çıkması, eğitim faaliyetlerinin ehemmiyetinin devletler tarafından keşfedilmesi sonucunu doğurmuştur. Böylelikle eğitim diplomasisi kavramı, kamu diplomasisinin bir alt dalı olarak diplomatik literatürde kullanılmaya başlanmıştır.

Eğitim diplomasisi CED (Center for Education Diplomacy) tarafından yeni bir kavramsal tanım olarak literatüre eklenmiştir.³⁵ Zira eğitim, kamu diplomasisinin bir alt dalı olarak son dönemde dikkat çeken kritik bir diplomasi alanıdır. Bu anlamda eğitim diplomasisi, bir devletin diğer ülkelerin vatandaşlarıyla eğitim faaliyetleri aracılığıyla iletişim kurması olarak tanımlanabilir.

³³ Joseph S. Nye, **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu: Yumuşak Güç**, Çeviren, Rayhan İnan Aydın, Ankara, Elips Kitabevi, 2005, s. 14-37.

³⁴ İbrahim Kalın, "Soft Power and Public Diplomacy in Turkey", **PERCEPTIONS: Journal of International Affairs**, Cilt:16, Sayı:3, s. 5-25.

³⁵ Metin Kaya, "Eğitim Diplomasisi: Kavramsal Bir Çerçeve", **Türkiye Eğitim Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, 2019, s. 2.

Uluslararası eğitim kavramı ise küreselleşmeyle de ilişkili olarak ilk kez 1974 senesinde United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) tarafından kullanılmıştır. UNESCO, "uluslararası eğitimi", farklı sosyal ve politik sistemlere sahip insanlar ve ülkeler arasındaki iyi ilişkiler, temel özgürlüklere ve insan haklarına saygıya dayalı ülkelerarası anlayış, iş birliği ve barışın ayrılmaz bir parçası olarak tanımlamıştır.³⁶ Zira eğitimin uluslararasılaşması devletlerin yumuşak gücüne mühim düzeyde katkı yapmaktadır. Çünkü uluslararasılaşmadan ötürü globalleşen dünyamızda bir ülke vatandaşının yalnızca kendi dil, din, tarih ve kültürünü öğrenmesi yeterli olmayacaktır. Küresel piyasalarda iyi seviyede olmak değişik toplulukların ve kültürlerin özelliklerine vakıf olmayı gerektirmektedir. Devletler de uluslararası eğitim faaliyetleri aracılığıyla oluşan bu yeni durumu kendi lehlerine çevirmeye çalışmaktadır.

Kısacası küreselleşen dünyada devletlerin kendi eğitim politikalarını da küreselleştirme çabasına girdikleri; yani eğitim diplomasisine önem verdikleri görülmektedir. Bu nedenle de hızla küreselleşen bir eğitim olgusu ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden de her geçen gün dünyadaki uluslararası öğrenci sayısı artmaktadır. Dünya genelindeki uluslararası öğrencilerin sayısında meydana gelen artışın seyrini Tablo 1’de görmek mümkündür:

Yıl	Kişi Sayısı (Milyon)
1995	1,7 milyon
2000	2,1 milyon
2005	3 milyon
2010	4,1 milyon
2015	4,6 milyon

³⁶ Burcu Şahin, “Uluslararası Eğitimde Yumuşak Güç: Konfüçyüs Enstitüleri”, **Adhoc**, <https://adhocdergi.com/uluslararasi-egitimde-yumusak-bir-guc-konfucyus-enstituleri/>, Erişim Tarihi: 01.08.2020.

2019	7,5 milyon
------	------------

Tablo 1: Dünyadaki Uluslararası Öğrencilerin Yıllara Göre Dağılımı

Eğitim diplomasisi, kamu diplomasisinin bir dalı olarak aktörlerin farklı toplumlarla sağlıklı bir iletişim kurmasına temel teşkil etmektedir. Bu kapsamda eğitim diplomasisinin gücünün temellerinde ve başaktörleri içerisinde; üniversiteler ve personelleri, bilimsel araştırma merkezleri ve çalışanları, yabancı dil merkezleri ve çalışanları, yoğun eğitim programlı STK’lar ve çalışanları dikkat çekicidir.³⁷ Eğitim diplomasisini yorumlayan Metin Kaya söz konusu uygulamalara şunları söylemiştir:³⁸

“Eğitim diplomasi bağlamında uygulamalar; ortak eğitim kurumu açma, ortak eğitim programı hazırlama, öğrenci ve öğretim üyesi değişim programları, yaşam boyu eğitim programları, burslar, konferans, seminer ve diğer etkinliklerdir. Bu etkinliklerin finansman kaynağı tamamı devlet tarafından karşılandığı gibi kısmi olarak devlet tarafından da desteklenebilmektedir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları, vakıflar ve diğer kaynaklar (hayırseverler, duayen bilim insanları, akademisyenler gibi) kendi çalışma alanları ile özdeşleşmiş uygulamalar da eğitim diplomasi alanı içerisinde. Sözü edilen uygulamaların aracıları devlet, uluslararası kuruluşlar veya vakıflar olabilmektedir. Ayrıca bu uygulamalar sürekli ve kısmi zamanlı olarak planlanmakta ve düzenlenmektedir.”

Eğitim diplomasisi kapsamında akla gelen başlıca diplomatik ilişki kurma yöntemleri öğrenci değişim programları, öğrenci burs programları, uluslararası eğitim veren okullar ve dil, kültür ve din tanıtımına odaklanan uluslararası enstitülerdir. Özellikle ülke dışında kurulan üniversiteler, o ülkeye ait kültür ve yaşam tarzının tanıtılmasında büyük bir rol oynamaktadır. Genel olarak ülkenin iletmek istediği mesaj

³⁷ Kaya, a.g.m., s. 6.

³⁸ A.y.

üniversiteler bünyesinde düzenlenen öğrenci değişim programları, konferanslar ve kongreler gibi çeşitli yollarla aktarılmaktadır.³⁹

³⁹ Sak, **a.g.m.**, s. 14.

Eğitim diplomasisi uygulamaları hakkında Metin Kaya şöyle bir tablolama yoluna gitmiştir:

EĞİTİM TİPİ	ETKİNLİKLER
Formal Eğitim	Ortak eğitim kurumu oluşturma Ortak eğitim programları oluşturma Karşılıklı öğrenci değişim faaliyetleri Öğretim elemanı veya öğretmen değişim programlar Resmi akademik ziyaretler Araştırma ve eğitim merkezleri açma.
Yaygın Eğitim	Kongreler, çalıştay ve benzer yaşam boyu öğrenme etkinlikleri
İnformal Eğitim	Kongreler, workshoplar ve benzer etkinlikler düzenleme Hayat boyu öğrenme faaliyetleri düzenleme

Tablo 2: Kamu Diplomasisi Uygulamaları

Kaya, **a.g.m.**, s. 6.

Bahsi geçen yöntemleri açmak gerekirse, eğitim diplomasisinin en bilinen şeklinin öğrenci değişim programları olduğu ifade edilebilir. Çünkü öğrenci değişim programları vesilesiyle devletler hem kendi kültürlerini hem de siyasi değerlerini tanıtmaktadır. Nitekim ülkemiz de Erasmus ve Mevlana öğrenci değişim programları vesilesiyle hem öğrenci alımı hem de gönderimi yapmaktadır. Şüphesiz değişim programları sebebiyle ülkemize gelen bireylerin gönüllerinin kazanılması Türkiye'nin yumuşak gücüne hizmet etmektedir.

Benzer bir şekilde Fulbright burslarında olduğu gibi, çeşitli ülkelerin burs programları yoluyla gençlerin düşünce dünyalarına hitap ettikleri ve kendi kültürü, tarihi ve ideolojisi gibi meseleleri akademik düzeyde çalışmaya teşvik ettiği bilinmektedir. Ayrıca devletler, küresel düzeyde eğitim imkanları sunarak kendi dilini, dinini, tarihini, ideolojisini ve diğeri değerlerini dünyaya tanıtmaya yoluna başvurabilmektedir. Üstelik devletler, bu okullarda yaşayan bireylere dil öğrenimi veya turistik seyahat gibi nedenlerle kendi ülkelerini ziyaret etme fırsatı da sunmaktadır.

Tüm bu faaliyetler ise devletlerin kendi yumuşak gücünü arttırmalarına hizmet etmektedir. Çünkü mevzubahis eğitim faaliyetleri vesilesiyle eğitim alan öğrenciler, eğitim sürecinde ilgili ülkeye ideolojik, kültürel ve diğeri nedenlerden ötürü sempati duyabilmektedir.

Görüldüğü gibi devletler için eğitim diplomasisi dış politika hedeflerini, algıyı yeniden şekillendirmeyi ve iyi niyet geliştirmeyi ve böylelikle uluslararası ilişkilerdeki hedeflere ulaşmayı kolaylaştıran bir araç olarak değerlendirilebilir.⁴⁰ Nitekim eğitim, devletlerin ulusal çıkarlarına ulaşmasına hizmet eden ve ülkelerin tanıtımına katkıda bulunan stratejik boyuta sahip kritik bir alandır. Devletler de bu alanın artan önemini fark etmektedir. Bu yüzden de her geçen güç eğitim diplomasisine ağırlık veren devlet sayısı artmaktadır.

Eğitim diplomasisinin artan önemi, bu konuda başarılı olduğu bilinen ülkelere odaklanmak gerekmektedir. Yani örnek ülkelerin incelenmesi, eğitim diplomasisinin katkılarının derinlemesine incelenmesi elzemdir. İncelenmesi gereken görece muvaffakiyet sağlamış aktörler olarak ABD, Almanya ve Çin'den bahsedilebilir. Bu sebeple de çalışmanın ikinci bölümünde, yumuşak güce hizmet eden bir kamu diplomasisi alanı olarak eğitim diplomasisinde başarılı olduğu bilinen örnek ülkeler incelenmektedir.

⁴⁰ Begimai Altybaeva, “Eğitim Diplomasisinde Türkiye Bursları Programının Halkla İlişkiler Bağlamında Ulusal ve Uluslararası Boyutta Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış YLisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sos. Bil. Enstitüsü, Sakarya, 2020, s. 33.

2. DÜNYADA EĞİTİM DİPLOMASİSİ

Yukarıda ifade edildiği üzere, küreselleşmeyle de ilişkili olarak yaşanan çeşitli gelişmeler, devletlerin milli eğitim politikalarının aşamalı olarak uluslararası eğitim politikalarına dönüşmesine neden olmuştur. Özellikle de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde devletler uluslararası toplum nezdindeki imajlarını geliştirmeye odaklanmışlardır. Bu kapsamda devletler, daha sonraları yumuşak güç olarak kavramsallaşan politikalara yönelmiştir.

Yumuşak gücünü arttırmak isteyen aktörler ise kamu diplomasisi faaliyetlerine ağırlık vermektedir. Kamu diplomasisinin en stratejik alanlarından biri ise eğitim diplomasisidir.

Eğitim diplomasisi faaliyetleri bakımından dünyada öne çıkan başlıca ülkeler ABD, Almanya, Fransa ve Çin'dir. Tezin bu bölümünde de dünyada uluslararası eğitim faaliyetleri açısından öne çıkan söz konusu ülkeler incelenmektedir.

2. 1. ABD'nin Eğitim Diplomasisi: Fulbright Bursları Örneği

İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ilişkilerdeki başat aktör konumuna ulaşan ABD, gücünü yalnızca askeri anlamda değil; imaj bağlamında da merkezileştirmeye odaklanmıştır. Bu yüzden de yumuşak gücüne önem vermiştir. Küreselleşmenin kültürel boyutunu ön plana çıkararak kendisini pazarlamaya çalışan ABD, kendi değerlerini tanıtmayı hedefleyen bir kamu diplomasisi yürütmeye odaklanmıştır.

Kamu diplomasisi kapsamında Washington yönetiminin öncelik verdiği başlıca alan ise eğitim diplomasisidir. Nitekim 2016 yılına ilişkin verilere göre, Amerikan bütçesinden eğitim ve değişim programlarına ayrılan rakam 561 milyon dolardır.⁴¹ ABD'nin eğitim diplomasisi faaliyetlerinin en ilgi çekici alanını Fulbright Bursları oluşturmaktadır. Fulbright Programı, kamu diplomasisi ilkeleri ve beklentileri üzerine kurulmuştur.

⁴¹ Abdulsamet Günek, "Amerikan Kamu Diplomasisinin Üç Evresi: Propaganda, Geleneksel Kamu Diplomasisi ve Stratejik İletişim", *IJSR Journal*, Cilt:2, Sayı:3, 2018, s. 55.

ABD'nin en popüler burs programı olan Fulbright Bursları, ismini 1946 yılında Amerikalı Senatör J. William Fulbright'in verdiği kanun teklifinden almaktadır. Söz konusu kanun teklifi, savaşlar ve çatışmaların önlenmesi için eğitim ve kültür değişimini önermiştir. 1 Ağustos 1946 tarihinde ABD Başkanı Harry S. Truman, bu yasa tasarısını imzalamış ve böylelikle Fulbright-Hays Yasası yürürlüğe girerek uygulanmaya başlanmıştır.

Program vesilesiyle Amerikan vatandaşı öğrenci ve sanatçılar farklı ülkelerde eğitim ve araştırma olanaklarından faydalanırken; diğer ülkelerden gelen öğrenci ve araştırmacılar da Amerika'da farklı alanlarda eğitimler alabilmesini sağlamaktadır. Bu yüzden de 1961 Karşılıklı Eğitim ve Kültür Değişim Yasası, Fulbright-Hays Yasası olarak bilinmektedir. Dolayısıyla bu program ülkelerin daha fazla birbirine bağımlı olduğu bir dünya da, bir çok kişiye uluslararası eğitim sağlamaktadır.⁴²

Programın 40. yılında burs hakkında konuşan Fulbright şu değerlendirmeyi yapmıştır:⁴³

“Geleceğimiz yıldızlarda değil, akıllarımızda ve kalplerimizdedir. Birbirini tamamlayan yaratıcı liderlik ve çağdaş eğitim, insanoğlu için umut dolu bir geleceğe yönelik ilk gerekliliklerdir. 40 yıl önce Amerikan Senatosu'na önerme ayrıcalığını yaşadığım uluslararası burs programı, liderliği, öğrenmeyi ve kültürlerarası anlayışı geliştirmeyi hedeflemiştir ve halen hedeflemektedir. Bu mütevazı programın paha biçilemez hedefleri vardır, çünkü uluslararası ilişkilerin geçmişteki içi boş ve güce dayalı sistem yerine daha medeni, akılcı ve insani temeller üzerine kurulmasını başarmıştır. Ben bu işe başladığım zaman buna inandım ve hala inanıyorum.”

⁴²“Fulbright Programı Hakkında”, **Fulbright Türkiye**, <https://fulbright.org.tr/posts/21/Fulbright-Program%C4%B1-Hakk%C4%B1nda>, Erişim Tarihi: 05.08.2020.

⁴³“Hakkımızda”, **Fulbright Türkiye**, <https://fulbright.org.tr/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 05.08.2020.

Fulbright programı kapsamında altı temel burs imkânı vardır. Bunlar şöyle sıralanabilir:⁴⁴

- *Öğrenci Bursu*: Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki öğrencilere verilen burslardır.
- *Meslek Yüksek Okulu Öğrenim Bursu*: Meslek yüksek okulu düzeyinde eğitim alan öğrencilere bir yıl süreyle ABD’de eğitim imkânı sunan programıdır.
- *Yüksek Lisans Bursu*: ABD’de yüksek lisans yapmak isteyen araştırmacılara eğitim fırsatı sunan burs programıdır.
- *Doktora Tezi Araştırma Bursu*: ABD’de araştırma yapmak isteyen doktora öğrencilerini içeren burs programıdır.
- *FLTA (Yabancı Dil Öğretim Asistanlığı) Bursu*: Fulbright FLTA Programı, ABD kolejlerinde ve üniversitelerinde yabancı dil eğitimini güçlendirmeyi amaçlayan dokuz aylık lisanssız bir burs programıdır.
- *Hubert H. Humphrey Programı*: Uzman ve bürokratlara sunulan bir yıllık burs programıdır.
- *Akademisyen ve Araştırmacılar İçin Programlar*: Bu kapsamda verilen burslar Fulbright Akademik Araştırma Bursu, SIR-Scholar in Residence Programı ve Fulbright Doktora Sonrası Araştırma Bursu olarak sıralanabilir.

Mevzubahis program, mevcut durumda 155 ülkede aktif burs imkânı sunmaktadır. Program çerçevesinde yılda ortalama 8.000 öğrencinin burs aldığı bilinmektedir. Nitekim dünya çapında 800.000’den fazla Fulbright mezunu vardır. Fulbright Programı hakkında değerlendirmelerde bulunan Northwestern Üniversitesi Öğretim Üyesi olan Jeff Rice şu açıklamayı yapmıştır:⁴⁵

“Fulbright, uzun vadeli anlayış için ucuz bir yatırım... Fulbright’ı azaltmak, bilgiyi azaltır.”

⁴⁴ Leyla Özlüoğlu, “Fulbright Akademik Araştırma Bursu Hakkında Merak Edilenler”, **Hotcourses Turkey**, <https://www.hotcourses-turkey.com/study-in-usa/student-finance/fulbright-bursu-hakkinda-merak-edilenler/>, Erişim Tarihi: 09.08.2020.

⁴⁵ “Fulbright and the Decline of America’s Cultural Diplomacy”, **Aljazeera**, <http://america.aljazeera.com/opinions/2014/6/fulbright-scholarshipeducationalexchangeamericaspublicdiplomacy.html>, Erişim Tarihi: 11.08.2020.

Rice bu açıklamayla programın Amerikan çıkarlarına olan etkisini dile getirmiştir. Fulbright'ın gerek her yıl eğitim bursu verdiği kişi sayısı, gerek aktif olarak anlaşması bulunan ülke sayısı ve gerekse de mezun öğrencilerinin sayısı Amerikan gücüne olan katkısının ortaya koymaktadır.

Program, ABD'nin mühim bir kamu diplomasisi aracı olarak söz konusu ülkenin yumuşak gücüne hizmet etmektedir. Zira burs programı kapsamında eğitim alan kişiler, Amerikan kültürünü ve değerlerini tanımakta, İngilizce öğrenmekte ve bir anlamda ABD'nin gönüllü elçilerine dönüşmektedir. Söz konusu dönüşümde, ABD'ye giden araştırmacılara verilen eğitimlerin yanı sıra, burs alan kişilere ülkenin on altı farklı şehrinde düzenlenen seminerler de etkili olmaktadır.

Dahası ABD'nin seçkin üniversitelerinde eğitim alan kişiler, kendi ülkelerine döndüklerinde aldıkları eğitim vesilesiyle seçkin şahıslar olarak akademi ve bürokraside görev alabilmektedir. Bu da Fulbright'ın temel amacını karşılamasını sağlamaktadır. Çünkü Fulbright mezunu kişiler vesilesiyle hedef ülkelerde Amerikan yanlısı kamuoyları oluşmaktadır. Fulbright Programı'nın Amerikan dış politikasına olan katkısını 2015 yılında yorumlayan dönemin Amerikan ECA (Bureau Of Educational And Cultural Affairs) ofisi ve Kültür İşleri Bürosu Akademik Programlardan Sorumlu Dışişleri Bakanı Yardımcısı Meghann Curtis şunları söylemiştir:⁴⁶

“Amerika Birleşik Devletleri ile yabancı bir ülke arasındaki ilişkiyi gerçekten ilerleten projelerin teşvik edilmesine benzersiz bir ilgimiz var... Çünkü günün sonunda Fulbright Programı bir kamu diplomasisi programı... Zira fikir, Fulbright'ın ABD'yi diğer yabancı kamuoyuna temsil eden dünya çapında dolaşan vatandaşların gönüllü diplomatlar olması”

Bu noktada burs programının ülkelere dağılımı aşağıdaki haritada görmek mümkündür:

⁴⁶ Alexandra Vollman, “Fulbright U.S. Scholar Program Seeks Diverse Citizens to Serve as Diplomats”, **Insight**, <https://www.insightintodiversity.com/fulbright-u-s-scholar-program-seeks-diverse-citizens-to-serve-as-diplomats/>, Erişim Tarihi: 06.08.2020.

Şekil 1: Fulbright Bursları Haritası

“2017-2018 Core Fulbright U.S. Scholar Program Competition Opens”, **Fulbright**,
<https://www.cies.org/article/2017-2018-core-fulbright-us-scholar-program-competition-opens>, Erişim
Tarihi: 05.08.2020.

Fulbright Bursları, Washington yönetimi tarafından dış politika süreçlerinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Ülkenin yumuşak gücüne hizmet eden söz konusu programın yürütülmesinden Dışişleri Bakanlığı sorumludur. Programa ilişkin bakanlığın temel görevleri şunlardır:⁴⁷

- Politikaların ve programların ABD dış ilişkiler hedefleriyle uyuşmadığından emin olmak.

⁴⁷ “An Informal History of the Fulbright Program” **Bureau of Educational and Cultural Affairs**,
<https://eca.state.gov/fulbright/about-fulbright/history/early-years>, Erişim Tarihi: 06.08.2020.

- Her ülkedeki program planlarının geliştirilmesini ve bunlara uyulmasını sağlamak
- Yürütme anlaşmalarının müzakeresi veya yeniden müzakeresinde diplomatik misyonlara rehberlik etmek
- Fulbright Yabancı Burs Kuruluna, seçim ve program politikasına ilişkin kurul kararlarının uygulanmasına yardımcı olmak için daimi yönetici kadrosu ve diğer hizmetleri sağlamak
- Amerikan koordinasyon ajansları tarafından gerçekleştirilen hizmetler için yıllık sözleşmelerin müzakeresinin yapılması ve finanse edilmesi

Dışişleri Bakanlığı tarafından uygulanan Fulbright Programı'nın uygulanmasında anlaşmalı ülkelerdeki ABD Büyükelçiliklerindeki ilgili ofisler yetkilidir. Programın denetimi hususunda ise ABD Başkanı tarafından atanan on iki kongre üyesinden oluşan Fulbright Yabancı Burs Kurulu sorumlu kılınmıştır.

Fulbright Programının tüm dünyada uygulanan burs programlarına benzer olarak Türkiye'de de farklı uygulamaları vardır. Türkiye-ABD Kültürel Değişim Komisyonu, 1949 yılında ABD ve Türkiye arasında ikili anlaşmayla başlamış ve söz konusu anlaşma, TBMM tarafından 13 Mart 1950 tarihinde kabul edilen 5596 sayılı kanunla yürürlüğe girmiştir.⁴⁸ Ankara ve İstanbul'da temsilcilikleri bulunan program, yürürlüğe girdiği günden bu yana geçen yaklaşık 70 yıllık zaman diliminde 6.500 Türk öğrenciye burs vermiştir.⁴⁹

2. 2. Almanya'nın Eğitim Diplomasisi: Goethe Enstitüsü Örneği

Almanya'nın küresel siyasete ilgi duymaya başlayarak dünya politikası geliştirmesi, II. Wilhelm'in Alman İmparatoru olarak Başbakan Otto Von Bismarck'ı azletmesine kadar uzanmaktadır. Söz konusu tarihten sonra Almanya, Berlin Bağdat Demiryolu Projesi güzergâhı üzerinde yer alan ülkelerle ikili ilişkilerini geliştirmeye odaklanmış, bu ülkelerde çeşitli yatırımlar icra etmiş ve imajını sağlıklı bir zemine oturtmaya özen göstermiştir.

⁴⁸ “Türkiye Fulbright Eğitim Komisyonu”, **Fulbright Türkiye**, <https://fulbright.org.tr/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 06.08.2020.

⁴⁹ A. y.

Almanya'nın I. Dünya Savaşı'nı kaybetmesi ve II. Dünya Savaşı'na uzanan jeopolitik iklimde Nazi Partisi nedeniyle son derece saldırgan politikalar uygulaması, bahse konu olan dönemde ülkenin sert güç unsurlarını militarist şekilde ön plana çıkarmasına yol açmıştır. Ancak Almanlar İkinci Dünya Savaşı'nı da kaybetmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkım ve savaş esnasında işlenen insanlık suçlarının yarattığı mahcubiyet, Yeni Almanya'nın uluslararası imajını düzeltecek şekilde kamu diplomasisi uygulamalarına yönelmesine neden olmuştur. Kamu diplomasisi kapsamında Berlin yönetiminin özel önem atfettiği temel diplomasi alanı ise eğitim diplomasisi olmuştur.

Eğitim diplomasisi vesilesiyle Almancayı yaygınlaştırmak ve Almanya'ya sempatiyle yaklaşan kişilerin yetiştirilmesini amaçlayan Berlin yönetiminin söz konusu kamu diplomasisi faaliyetlerinde yararlandığı en mühim araç olarak Goethe Enstitüsü dikkat çekmektedir. Nitekim merkez ofisi Münih'te yer alan Goethe Enstitüsü 98 ülkedeki 157 şubesiyle Alman dilini ve kültürünü dünyaya tanıtmaktadır.⁵⁰

Şekil 2: Dünyada Goethe Enstitüleri

⁵⁰ “Locations”, **Goethe Institut**, <https://www.goethe.de/en/wwt.html>, Erişim Tarihi: 24.08.2020.

“Locations”, **Goethe Institut**, <https://www.goethe.de/en/wwt.html>, Erişim Tarihi: 24.08.2020.

Bu noktada Goethe Enstitülerinin tarihi geçmişinin okuyucuya aktarılmasında fayda vardır. 1951 yılında Alman Akademisi’nin halefi olarak kurulan Goethe Enstitüsü, 1953 yılından itibaren Almanya’nın yurt dışı eēitim faaliyetlerinin merkezi kuruluşuna dönüşmüştür. Buna baēlı olarak Goethe Enstitüsü, 1959 yılından itibaren yurt dışında faaliyet yürüten Almanya Kùltür Merkezlerinin yerini almaya başlamıştır.

Bu kapsamda Almanya’nın yumuşak gücüne hizmet eden önemli bir kamu diplomasisi aracı olan enstitüsü, geniş bir uluslararası eēitim aēında yürüttüēü kùltürel faaliyetler vesilesiyle Alman dili ve kùltürünün tanıtım atölyesine dönüşmüştür. İfade etmek gerekmektedir ki Goethe Enstitüsü, “Genişletilmiş Kùltür” kavramı kapsamında etkinlikler düzenlemekte ve Alman kùltürünü hem eēitim hem de diēer etkinlikler vesilesiyle dünyaya tanıtılmaktadır.⁵¹

1976 senesinde Almanya Dışışleri Bakanlığı’yla imzalanan sözleşme kapsamında tamamen Dışışleri Bakanlığı’nın denetimine giren enstitü, kùltürel ve dijital eēitim aēıyla Almanya’nın yumuşak gücüne hizmet etmektedir.

Goethe Enstitüsü’nün etkinlikleri kapsamında Almanya, Prens Baba ve Kùltür ve Eēitimde Kuruluşlar İçin Yardım Fonu adlı iki fon da sunmaktadır. Ayrıca enstitü, Alman kùltürünü tanıtmak amacıyla tiyatro ve dans kursları da düzenlemekte ve resmi internet sitesi üzerinden kitap ve film önerileri yapmaktadır. Bunun yanı sıra Goethe Enstitüsü’nün şubeleri aracılıēıyla ilgili ùlkelerdeki okullar ile Almanya’daki okullar arasında öērenci deēiřim programlarının uygulanmasına aracılık ettiēi de bilinmektedir.

Goethe Enstitüsü’nün 3.300 personeli bulunmakta olup; bunun 2.500’ü yurtdışındaki enstitü merkezlerinde çalışmaktadır. Goethe Enstitüsü faaliyetlerinin büyük kısmını (%60) hibe ve kalan kısmını ise dil kursları ile diēer faaliyet gelirlerden saēlamaktadır. Enstitüye ayrıca Almanya Federal Dışışleri Bakanlığı’ndan 2016 yılı

⁵¹ “History of the Goethe-Institut”, **Goethe Institut**, <https://www.goethe.de/en/uun/org/ges.html>, Erişim Tarihi: 18.08.2020.

içerisinde 227 milyon avro bütçe tahsis edilmiştir.⁵² Böylesi ciddi bir mali desteğe sahip olan Goethe Enstitüsü'nün görev alanları şunlardır:⁵³

- Goethe Enstitüsü, Almancanın öğretilmesini öncelemektedir.
- Enstitü kurslar açmakta, dil öğrenme yöntemleri geliştirmekte, eğitmen yetiştirmekte ve Alman dilinin yaygınlaştırılması için yapılan çalışmalara destek vermektedir.
- Enstitü, ülkeler arası ortak çalışmalar kapsamında sosyal ve kültürel faaliyetler yapmakta ve yapılan faaliyetlere destek vermektedir.
- Enstitü Almanya'nın güncel imajını geliştirme hedefine yardımcı olacak görsel ve basılı materyaller hazırlama yanında ziyaretler gerçekleştirmektedir.

Türkiye'de de Goethe Enstitüsü'nün aktif olarak çalışmalar yürüttüğü ifade edilebilir. Ankara, İstanbul ve İzmir'de bulunan şubeleri aracılığıyla enstitü, kültür programlarının yanı sıra dil kursları, bilgilendirme ve tanıtım günleri organize etmekte ve Almanca öğretmenlere ve edebiyatçılara danışmanlık hizmetleri sunmaktadır.

Ayrıca Goethe Enstitüsü'nün küresel düzeyde yürüttüğü Pasch Okulları projesi de incelemeye değerdir. Tam adı “Schulen: Partner der Zukunft/Okullar: Geleceğin Ortakları” olan Pasch Okulları, projenin başında 500 olan öğrenci sayısı 2020'ye gelindiğinde 600 bine ve okul sayısı da 1900'e yükselmiştir.⁵⁴ Bu okullar, Goethe Enstitüsü'nün danışmanlık desteğiyle çalışmalarını 100'den fazla ülkede yürütmektedir.⁵⁵ Pasch Okulları girişiminin arkasında dört temel fikir vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:⁵⁶

- Eğitim imkânları yaratılması
- Çok dillilik vesilesiyle öğrencilerin ufkunun açılması
- Uluslararası düzeyde yabancı dil öğrenme ve eğitim almaya erişim imkânı verme.

⁵² Ahmet Alemdar, “Kültürel Diplomasi: Almanya ve Türkiye Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018, s. 67.

⁵³ A. y.

⁵⁴ Alemdar, a.g.t., s. 55.

⁵⁵ ““Okullar: Geleceğin Ortakları” Girişimi”, **Goethe Institut Turkei**, <https://www.goethe.de/ins/tr/tr/spr/eng/pas.html>, Erişim Tarihi: 21.08.2020.

⁵⁶ A. y.

- Öğrencilerin gelecek kaygısının giderilmesinde çok uluslu bir yapıdan yararlanma imkânı sunma.

Goethe Enstitüsü'nün resmi internet sitesinde kurumun hedefleri şu şekilde özetlenmektedir:⁵⁷

“Bu girişimin amacı, genç insanlarda modern Almanya'ya, bu ülkenin toplumuna ve Almancaya karşı kalıcı bir ilgi ve coşku uyandırmaktır. Tüm dünyada Federal Almanya'nın partner okullarından oluşan bir ağ kurulmakta, bu okullar ortak etkinlikler ve görüş alış verişi sayesinde uluslararası bir öğrenim topluluğu haline gelmektedir.

PASCH cazip eğitim imkânlarıyla gerek öğrencilerin gerekse de öğretmenlerin kalıcı nitelikler kazanmasına katkıda bulunarak, genç insanların Almanya'da yükseköğretim görmeleri için gereken ve daha sonraki meslek hayatında da ihtiyaç duyulan beceri ve nitelikleri geliştirmektedir. Kurumun temel amaçlarından biride, Almanya'yla canlı ve uzun vadeli ilişkiler kurulması ve okulların öğretmen ve öğrenciler arasındaki bilgi değiş-tokuşuna ve ortak projelere destek vermektir. Kurumun çalışmaları Almanya'nın diğer benzer projeleriyle çok yakın iş birliği halindedir. “Kulturweit” PASCH'ın iş birliği yaptığı Alman Dışişleri'nin desteklediği bir gönüllülük programıdır.”

Pasch Okulları'nın çalışmaları hususunda Goethe Enstitüsü'nün üstlendiği görev ise okulların Almanca programlarına destek olmakta, öğretmenlere Almanca dil kursu imkânı sunmakta, ders kitaplarına ilişkin kaynak sağlamakta ve bu okullara dil uzmanları yönlendirmektedir.⁵⁸

Neticede Almanya, II. Wilhelm döneminden itibaren odaklandığı dünya siyasetindeki egemen güç olma çabalarında, Nazi Almanya'sı döneminde askeri nitelikleriyle öne çıkan sert güç uygulamalarına başvurmuştur. Ancak bu dönem, Almanya'nın dünyadaki imajını ciddi anlamda zedelemiştir. Bu nedenle de İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya, uluslararası düzeyde imajını düzeltmeye odaklanmıştır. İmaj

⁵⁷ A. y.

⁵⁸ A. y.

çalışması bağlamında kamu diplomasisi faaliyetlerine ağırlık veren Berlin yönetimi, eğitim diplomasisine ağırlık vermiştir.

Eğitim diplomasisinde ise Almanya'nın Goethe Enstitüsü'nü etkin bir biçimde kullandığı görülmüştür. Enstitü vesilesiyle Almanya, hem dünyanın çeşitli ülkelerinde Alman dilini ve kültürünü tanıtmış hem öğrenci değişim programlarına öncülük etmiş hem de Pasch Okulları vesilesiyle küresel düzeyde bir eğitim ağına olmasına destek sağlamıştır.

2. 3. Fransa'nın Eğitim Diplomasisi: Uluslararası Öğrenci Bursları

1789 yılında gerçekleşen Fransız Devrimi'nin ardından tüm dünyada ortaya çıkan milliyetçi hareketler Fransız sömürgelerinde de ulusal bağımsızlık talebini içeren politik bir damarın oluşmasına sebep olmuştur. Buna ek olarak Fransız Devrimi'nin temel ilkelerinden biri olan eşitlik prensibi de Fransız sömürgelerinde eşitlikçi talepleri ön plana çıkarmıştır. Buna bağlı olarak Fransa'da sömürgelerinde kendi aleyhinde bir durumun oluşmasını önlemek için bu bölgelerdeki yumuşak gücünü arttırmaya yönelik bir kamu diplomasisine yönelmiştir.

Söz konusu bölgelerdeki yumuşak gücünü arttırmak isteyen Fransa'nın önceliğini mevzubahis bölgelerde asimilasyon politikasını destekleyen bireyler yetiştirmek teşkil etmiştir. Bu da Fransa'nın eğitim politikasına yansımıştır. Özellikle de Afrika'ya odaklanan Fransa, Paris ve çevresinde eğitim alan bireylerin Fransa yanlısı bireyler olarak Afrika'ya dönmelerini hedeflemiştir.⁵⁹ Dolayısıyla Fransa'nın eğitim diplomasisi, doğrudan politik hedefler taşımıştır. Yine bu dönemde Fransa, sömürgelerdeki okullara da el koyarak büyük ölçüde “siyah Fransız” yurttaşlar yaratmayı amaçlamıştır.

Fransa'nın asimilasyon politikalarına rağmen sömürgeler bağımsızlıklarını kazanmış ve özellikle de İkinci Dünya Savaşı, Fransa'nın eğitim diplomasisindeki aktivitesini akamete uğratmıştır. Fransa'nın eğitim diplomasisinde kaybettiği dinamizmi geri kazanmak için çaba harcaması ise Avrupa entegrasyonuna paralel olarak yeniden canlanmıştır. Bu anlamda Fransa'nın eğitim diplomasisinde Fransa Dışişleri Bakanlığı'nın ağırlığı hissedilmektedir. Bakanlık, uluslararası öğrenci hareketliliğini

⁵⁹ Clignet, Remi P.; Foster, Philip J. “French and British Colonial Education in Africa” **Comparative Education Review**, Volume 8, No 2, October 1964, s.191-192.

cazip kılmak amacıyla öğrenci ve araştırmacı hareketliliğini teşvik etmektedir. Nitekim 7 Mart 2007 tarihinde Fransa eski Dışişleri Bakanı Philippe Douste-Blazy de ülkesinin eğitim diplomasisi hakkında şu açıklamayı yapmıştır:⁶⁰

“Bilgi üretiminin artık ekonomik kalkınmanın motoru olduğu bir dünyada, bilginin yayılması Fransız kaynakları ile diğer ülkelerden geleceğin liderlerini çekmek bizim için önemli bir hedeftir.”

Fransız diplomatın geleceğin liderlerini kendi ülkesine çekme vurgusu, aslında Paris yönetiminin eğitim diplomasisinde ulaşmak istediği nihai hedefi ortaya koymaktadır. Bu hedefe hizmet eden Fransız kuruluş ise 1998 yılında EduFrance adıyla kurulmuş ve bu kurum, 2007 senesinde Campus France ismini almıştır. Kurumun 124 ülkede 255 ofisi bulunmaktadır. Bu kurumlarda 500’den fazla kişi çalışmaktadır.⁶¹

Şekil 3: Dünyada Campus France Temsilcilikleri

“Campus France Offices around the World”, **Campus France**,

<https://www.campusfrance.org/en/Campus-France-offices-world>, Erişim Tarihi: 22.08.2020.

⁶⁰ Nazlı Ceren Akçay, Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Kültürel Diplomasi ve Fransa’nın Afrika Ülkelerine Yönelik Uluslararası Öğrenci Programları Örneği, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi, 2014, s. 68.

⁶¹ “Campus France Offices Ankara, around the World”, **Campus France**, <https://www.campusfrance.org/en/Campus-France-offices-world>, Erişim Tarihi: 22.08.2020.

Campus France, ülkesinin yüksek öğretim fırsatlarını dünyaya tanıtmak ve yabancı öğrenci ve akademisyen hareketliliğini ülkesine çekmek amacını taşımaktadır. Bu anlamda Campus France’ın sorumluluğu içerisinde Fransızca akademik çalışmalara destek verilmesi, organize edilmesi yanında dünyanın farklı ülkelerindeki çeşitli akademik faaliyette bulunan kurumlarla iş birliklerinin yapılması vardır.⁶²

Öğrenci hareketliliği kapsamında Campus France çok sayıda öğrenci bursu sunmaktadır. Bu burs programları şu şekilde özetlenebilir:⁶³

- *Dış ve Avrupa İşleri Bakanlığı Bursları*: Bakanlık tarafından verilen burslardır.
- *Büyükelçilik Bursları*: Eğitim, staj ve burs imkânı veren farklı tiplerdeki burslardır.
- *Eğitim Bursları*: Üniversite bünyesinde sunulan burs programları olup; ağırlıklı olarak lisansüstü eğitim öğrencilerine sunulmaktadır.
- *Staj Bursları*: Öğrencilere ve mezunlara yönelik staj nitelikli burs programıdır.
- *Eiffel Excellence Bursları*: Fransız muhataplarıyla ortaklaşa bir şekilde yürütülen doktora ve tez danışmanlığı programları kapsamında öğrencilere sunulan burslardır.
- *Major Excellence Bursları*: Dünyanın çeşitli ülkelerindeki Fransız liselerinde öğrencilerin lisans eğitiminde aldıkları burslardır.
- *“Quai d’Orsay-Entreprise” Bursları*: Mühendislik, ekonomi ve işletme alanlarında verilen Fransız şirketlerin ortaklığındaki burs programıdır.
- *Ortaklaşa Doktora Programları Bursları*: Ortak doktora programlarındaki akademik hareketliliği karşılamayı öngören burs programlarıdır.
- *Sözleşmeli Doktora Bursları*: Sözleşmeye bağlı asgari ödemeleri içeren burslardır.
- *Erasmus Bursları*: Fransa’nın Avrupa Birliği kapsamında dahil olduğu burs programıdır.
- *AUF Bursları*: AUF, Üniversiteler Arası Frankofoni Ajansı’dır. Ajansın kendi üyesi olan 90 ülkedeki eğitim kurumlarıyla yürüttüğü çalışmalarda gerçekleşen akademik hareketliliğe destek sağlamak amacıyla verilen burslardır.

⁶² Jale Akhundova, “Fransa Soydaş Politikasında Fransızcanın Ekonomik Getirileri: “Ekonomik Francophonie” Projesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, Sayı 39, Ağustos 2015, s. 274.

⁶³ Akçay, *a.g.t.*, s. 71-75.

Tüm bunların yanı sıra Fransa'nın eğitim imkânı olarak sunduğu eğitim programları şu şekilde sıralanabilir:

- Lisans programları
- Yüksek lisans programları
- Doktora programları
- Sanatsal eğitim programları
- Kısa süreli eğitim programları
- Dil ve kültür programları

Bu kapsamda Fransa üniversite programında uluslararası öğrencilere belirli üniversitelerde temel alanlarda eğitim olanakları sunmaktadır. Bu sisteme 83 üniversite, 200'ün üzerinde mühendislik, 200 iktisat ve işletme, 120 güzel sanatlar ve 20 mimarlık bölümü dahildir.⁶⁴ Bu eğitim kurumlarında yaklaşık 250.000 uluslararası öğrenci eğitim almaktadır.⁶⁵

Mevzubahis eğitim kurumlarında öğrenim gören uluslararası öğrenciler incelendiğinde, Fransa'ya öğrenim görmeye gelen öğrencilerin geldikleri ülkeler dikkat çekicidir. Zira Fransa'daki uluslararası öğrencilerin yurttaşlıkları açısından ilk 10 sırada sırasıyla Fas, Çin, Cezayir, Tunus, Senegal, Almanya, İtalya, Kamerun, Vietnam ve İspanya yer almaktadır.⁶⁶ Burada söz konusu ülkelerden Fas, Cezayir, Tunus, Senegal ve Kamerun'un eski Fransız sömürgeleri olduğu hatırlatılmalıdır.

Fransa'nın eğitim diplomasisinin merkezinde yer alan Campus France'ın yönetim kurulu da kuruluşun devlet politikalarındaki rolünü yansıtmaktadır. Zira Campus France, 29 üyeli bir yönetim kuruluna sahiptir. Söz konusu kurulda 2 milletvekili ve 2 senatör, Dışişleri Bakanı'nın 5 temsilcisi, Yüksek Öğretim Kurumu'ndan 3 temsilcisi, İçişleri Bakanlığı'nın 1 temsilcisi, Maliye Bakanı'nın 1 temsilcisi, Tarım Bakanı'nın 1 temsilcisi, Kültür Bakanı'nın 1 temsilcisi, Fransa Belediye Başkanları Birliği'nin 1 temsilcisi,

⁶⁴ “CampusFrance Fransa’da Eğitimi Anlattı”, **Akare**, <https://www.akare.com.tr/blog/campusfrance-fransada-egitimi-anlatti>, Erişim Tarihi: 26.08.2020.

⁶⁵ Akhundova, **a.g.m.**, s. 274.

⁶⁶ Akçay, **a.g.t.**, s. 83.

Dışışleri Bakanı ve Yüksek Öğretim Bakanı'nın ortak kararnamesiyle atanan 3 kişi yer almaktadır.⁶⁷

Anlaşılacağı gibi, 29 kişilik kurulda belirgin bir bürokrasi ağırlığı söz konusudur. Burada ise en fazla Dışışleri Bakanlığı'nın etkili olduğu aşıkardır. Kurumun başkanlığını ise Alain Fuchs yapmaktadır.⁶⁸ Fransa'ya giden öğrencilerin koordinasyonu açısından da Campus France beş yerde hizmet sunmaktadır. Bu şehirler Lyon, Marsilya, Montpellier, Strasburg ve Toulouse'tur.⁶⁹

Neticede Fransa, Fransız Devrimi sonrasında sömürgelerindeki gençleri asimilasyona uyumlu hale getirmeye yönelik bir eğitim diplomasisi uygulamıştır. Her ne kadar Fransa'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası öğrenci politikaları sekteye uğramışsa da Avrupa entegrasyonuna paralel olarak Paris'in eğitim diplomasisine yeniden yöneldiği görülmüştür. Söz konusu yönelim ise siyasi amaçlar taşımaktadır. Nitekim günümüzde bile Fransa'da eğitim alan öğrencilerin tabiiyet bağlarına bakıldığında, eski sömürge coğrafyasından gelen öğrencilerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Paris, eğitim diplomasisine büyük önem vermekte ve bu diplomasi faaliyetlerini Campus France kurumunun koordinatörlüğünde ve Dışışleri Bakanlığı'nın denetiminde yürütmektedir.

2. 4. Çin'in Eğitim Diplomasisi: Konfüçyüs Enstitüleri

Soğuk Savaş sırasında Sovyetler Birliği'ni çevrelemek ve yalnızlaştırmak isteyen ABD, mevzubahis strateji kapsamında Çin'le yakınlaşmanın yollarını aramış ve Amerikalı diplomat Henry Kissinger'ın çabaları doğrultusunda başlayan pinpon diplomasisi, Pekin ile Washington arasında bir iletişim kurulmasını sağlamıştır.

Taraflar arasındaki yakınlaşma, Çin'in yalnızca Sovyetler Birliği'nden uzaklaşarak ABD'yle yakınlaşması anlamına gelmemektedir. Zira bu yakınlaşmanın ardından Pekin'in sosyalizmle arasına da kısmen de olsa mesafe girmiş ve dış politikada Çin'in küresel kapitalizme açıldığı bir reform sürecine yol açmıştır. Şüphesiz bu durum,

⁶⁷ "The Campus France Organisation", **Campus Fance**, <https://www.campusfrance.org/en/organisation-conseils-organigramme>, Erişim Tarihi: 26.08.2020.

⁶⁸ A. y.

⁶⁹ A. y.

Çin'in ekonomik anlamda serbest piyasa düzenine uyum sağlaması anlamına gelmektedir.

Serbest piyasa sistemine dahil olan Çin, ekonomik anlamda “Çin Mucizesi” olarak dile getirilen devasa büyümeyi yaşamış ve siyasi anlamda ise Mao'nun mirasının yanı sıra Çin toplumunun geleneksel değerlerinin de hatırlanmasına sebebiyet vermiştir. Özellikle de iktisadi anlamda dünyanın ikinci büyük gücü konumuna gelen Çin, siyaseten de Konfüçyüs gibi değerleri ön plana çıkarmaya başlamıştır.

Konfüçyüs, Çin'de yaşadığı bilinen ve Konfüçyüsçülük diye dini bir biçimde sistematize edilmiş olan Çin kültürünün mühim değerlerinden biridir. Nitekim günümüzde Çin'in Tianenmen Meydanı'nda Konfüçyüs heykeli yer almaktadır. Bu da Çin'in sosyalizmle yönetilse de muhafazakâr bir liberalizme uyum sağladığını göstermektedir. Çin'in Konfüçyüs'ü hatırlaması ise ülkenin liberal piyasadaki devasa büyümesi sonucunda ABD'ye rakip olabilecek bir aktör haline gelmesiyle ilişkilidir.

ABD'nin ekonomik rakibi olan ve siyaseten de kurduğu ittifaklar vesilesiyle Amerikan hegemonyasının alternatifi olabileceği öne sürülen Çin, olası hegemonyasını inşa edebilmek için yumuşak güç unsurlarını etkin bir biçimde kullanmaya çalışmaktadır. Pekin'in yumuşak güç stratejisinde Konfüçyüs'ü kullanması, yakın coğrafyasında tarihi rakibi olan Japonya da dahil olmak üzere birçok ülkede Konfüçyüs dinine mensup kişilerin bulunmasıdır. Buna ek olarak Konfüçyüsçülüğün ritüelleri pek çok toplum açısından korkutucu bulunmamakta ve hatta sempatik olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda yumuşak gücünü arttırmak isteyen Çin, Konfüçyüsçülüğü belirginleştirmektedir. Nitekim Pekin yönetiminin Konfüçyanizmi dış politikada da kullandığını görmek mümkündür. Dahası bu Konfüçyanizm, Çin'in eğitim diplomasisinde de kendine yer bulmaktadır. Zaten bu yüzden de Çin, eğitim diplomasisini Konfüçyüs Enstitüleri aracılığıyla yürütmektedir.

Konfüçyüs Enstitüleri'nin kökeni 2002 senesine uzanmaktadır. Zira 2002 yılından itibaren Çin, tıpkı ABD, Almanya ve Fransa gibi dil ve kültür eğitimine ağırlık vermeye başlamıştır. 2002 yılından itibaren Çincenin öğretilmesi ve tanıtılmasına odaklanan Pekin, 2004 yılında da dil öğrenimini merkezileştirerek Konfüçyüs Enstitüsü isimli

eğitim diplomasisi teşkilatını kurmuştur.⁷⁰ Uluslararası Çince Dil Konsey Ofisi tarafından başlatılan Konfüçyüs Enstitü programları hem Çin de hem de yurt dışında “Hanban” adıyla bilinmektedir.⁷¹ Konfüçyüs Enstitüleri’nin işleyişine ilişkin benimsediği temel ilkeler şu şekilde sıralanabilir:⁷²

- Diğer ülkeler ve uluslarla dostane münasebetleri derinleştirmek suretiyle çok kültürlülüğü geliştirerek ülkeler arasındaki uyumu arttırmak,
- Dünyanın farklı ülkelerinden ve bölgelerinden insanların Çin dili ve kültürünü daha iyi anlamalarına aracı olmak
- Çin ile diğer uluslararası topluluklar arasında eğitim ve kültür alışverişini ve işbirliğini teşvik etmek
- Çin ile diğer devletlerarasında eğitim ve kültür alışverişini ve işbirliğini teşvik etmek

İlk Konfüçyüs Enstitüsü, 2004 yılının Kasım ayında Güney Kore’nin Seul kentinde kurulmuştur. 2020 yılına gelindiğinde ise Konfüçyüs Enstitüleri devasa bir genişleme yaşamıştır. Bu durumu yorumlayan Buket Önal şunları ifade etmektedir:⁷³

“Şimdiye kadar 162 ülkede (bölge) 541 Konfüçyüs Enstitüsü ve 1170 Konfüçyüs Sınıfı açılmıştır. Bunlar arasında Asya’da 39 ülkede (bölge) 135 Konfüçyüs Enstitüsü, 115 Konfüçyüs sınıfı; Afrika’da 46 ülkede, 61 Konfüçyüs Enstitüsü, 48 Konfüçyüs sınıfı; Avrupa’da 43 ülkede (bölge) 187 Konfüçyüs Enstitüsü, 346 Konfüçyüs sınıfı; Amerika Kıtası’nın 27 ülkesinde 560 Konfüçyüs sınıfı ile 138 Konfüçyüs Enstitüsü; Okyanusya’daki 7 ülkede 101 Konfüçyüs sınıfı ile 20 Konfüçyüs Enstitüsü vardır.”

⁷⁰ Buket Önal, “Çin’in Kültürel Diplomasisi: Konfüçyüs Enstitüleri’nin Rolü ve Eleştiriler”, **IJPS**, Cilt:2, Sayı:4, 2020, s. 230.

⁷¹ Hasan Duran-Kadir Kürşat Yılmaz, “Çin’in Küresel Hegemonya Yarışında Konfüçyüs Enstitüsü ve Küresel Şirketlerin Önemi”, **SPMJ**, Cilt:6, Sayı:11, Mayıs 2020, s. 83.

⁷² “Constitution and By-Laws of the Confucius Institutes”, **Confucius Institute**, http://english.hanban.org/node_7880.htm, Erişim Tarihi: 26.08.2020.

⁷³ Önal, **a.g.t.**, s. 230.

Pekin yönetiminin desteklediği Konfüçyüs Enstitüleri tarafından dünya genelinde yürütülen etkinlikler hususunda değerlendirmelerde bulunan Hasan Duran-Kadir Kürşat Yılmaz ikilisi enstitülerin etkinlik alanlarını şu şekilde açıklamışlardır:⁷⁴

“Enstitü dil öğretimi amacıyla kurulmuş olmasına rağmen zamanla aktivitelerini genişletmiş ve Çin’i yurtdışında tanıtma rolü oynamaya başlamıştır. Çin kültürünü, sanatını, hayat anlayışını ve geleneksel Çin tıbbının tanıtılması, yurtdışında yaşayan Çinlileri aktif kullanmaya yönelik projelerin geliştirilmesi ve çeşitli dil ve teknik bilimler alanına yönelik burs imkânları ile beyin göçünü Çin’e çekme, Konfüçyüs kurumları aracılığıyla yabancı ülkeleri tanıma ve ihtiyaç duyulan elemanların yetiştirilmesi gibi çok yönlü işlerler yerine getirilmektedir. Çin şarkılarının öğretilmesi, Çin geleneksel dövüş sanatlarının tanıtılması ve geleneksel yemeklere kadar yumuşak güç olarak kullanılabilecek her şey Konfüçyüs kurumlarınca ihraç edilmektedir.”

⁷⁴ Dran-Yılmaz, **a.g.m.**, s. 83-84.

Şekil 4: Dünyada Konfüçyüs Enstitüleri

“Confucius Institutes and U.S. Exchange Programs: Public Diplomacy Through Education”, **WENR**,
<https://wenr.wes.org/2018/04/confucius-institutes-and-u-s-exchange-programs-public-diplomacy-through-education>, Erişim Tarihi: 26.08.2020.

Konfüçyüs Enstitüleri, çalışma prensipleri bakımından farklı modelleri benimsemiştir. Bazı enstitüler doğrudan Pekin tarafından yönetilirken; bazıları ise ilgili ülkelerle yapılan anlaşmalar çerçevesinde taraflarca ortak yönetim prensiplerine göre yönetilmektedir. Bazı enstitüler de ilgili ülkede yer alan üniversitelerle yürütülen ortak programlar çerçevesinde idare edilmektedir. Söz konusu programlar çerçevesinde dünyanın pek çok ülkesinde Çince öğrenim imkânı sunan Konfüçyüs Enstitüleri, dil

kuruşlarının yanı sıra ülkenin diğer kültürel değerlerini de tanıtılmaktadır. Bu kapsamda enstitüler vesilesiyle şimdiye kadar 7.500 kadar ğrenci değişim programının hayata geçirildiği ve 9.000 kadar Çince kursunun açıldığı bilinmektedir.⁷⁵

Kısa sürede bu kadar çok ülkede Konfcys Enstitüsü'nün açılabilmesi, Çin'in imajını güçlendirme yönünde uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetlerinde başarılı olduğunu ortaya koymaktadır. Zira Konfcys Enstitüleri, Çin dış politikasında sıklıkla vurgulanan “Barışıl Yükseliş” kavramına uyumlu bir zemin teşkil etmektedir.

Konfcys Enstitüleri, dünya çapında 1.5 milyondan fazla öğrenciye eğitim vermektedir.⁷⁶ Bu ğrenci grubunun kıtalara ilişkin yoğunlaşmasını ise Duran-Yılmaz ikilisinin yaptığı çalışmadan hareketle şu şekilde tablolaştırmak mümkündür:⁷⁷

Kıta	Oran (%)
Afrika	%28,9
Avrupa	%26,5
Asya	%24,5
Amerika	%17
Okyanusya	%20
Toplam	%100

Tablo 3: Konfcys Enstitülerinin Kıta Bazlı Yoğunluğu

Enstitülerin lke bazlı yoğunluğu bakımından ilk 10 ülke ise şu şekilde sıralanabilir: ABD, İngiltere, Güney Kore, Tayland, Rusya, Almanya, Avustralya, Fransa, Japonya, İtalya.⁷⁸

⁷⁵ “Confucius Institute Classroom”, **Hanban**, http://english.hanban.org/node_10971.htm, Erişim Tarihi: 25.08.2020.

⁷⁶ Diego Torres, “China’s Soft Power Offensive”, **Politico**, <https://www.politico.eu/article/chinasoft-power-offensive-confucius-institute-education/>, Erişim Tarihi: 25.08.2020.

⁷⁷ Duran-Yılmaz, **a.g.m.**, s. 84.

⁷⁸ **A. y.**

Konfüçyüs Enstitüleri Türkiye’de de vardır. Türkiye’deki ilk Konfüçyüs Enstitüsü, 28 Kasım 2008 tarihli sözleşme çerçevesinde Ortadoğu Teknik Üniversitesi bünyesinde açılmıştır. Daha sonra 2010 yılında Boğaziçi Üniversitesi’nde Konfüçyüs Enstitüsü açılmıştır. Bu iki üniversiteyi Okan Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi takip etmiştir. Ayrıca Ankara’da “Konfüçyüs Okulu” yaklaşımı çerçevesinde faaliyette bulunan bir özel okul vardır.⁷⁹ Buna ek olarak Sakarya Üniversitesi’nde de Konfüçyüs Enstitüsü kurulması hususunda karara varılmıştır.⁸⁰

Öte yandan Konfüçyüs Enstitüleri çeşitli ülkelerde bazı faaliyetleri nedeniyle casusluk suçlamasıyla da karşılaşmaktadır. Casusluk iddiaları ise enstitülerin bazı nedenlerden ötürü çeşitli devletler nezdinde rahatsızlıklar yaratabildiğini göstermektedir. Casusluk boyutunu bu tezde temellendirmek mümkün olmasa da enstitülerin sadece eğitim faaliyetlerinde bulunmadığı, eğitim ve kültür boyutlarıyla Çin’in dünyadaki sempatanlarının sayısını arttırmak ve böylelikle Pekin yönetiminin imajını güçlendirmek gibi bir misyonu yerine getirdiği aşıkardır. Dolayısıyla Konfüçyüs Enstitüleri, Çin’in eğitim diplomasisinde merkezi bir kurum olarak dikkat çekmekte ve Çin’in yumuşak gücüne hizmet etmektedir.

Yukarıda belirtilen diğer örneklerden de görüldüğü üzere eğitim diplomasisi, uluslararası eğitim-öğretim faaliyetlerinin çok daha ötesinde bir amaca hizmet etmektedir. Devletler güçleriyle orantılı olarak dünyanın çeşitli ülkelerinde eğitim faaliyetleri yürütmekte ve bu faaliyetler vesilesiyle dillerini, dinlerini, kültürlerini, ideolojilerini ve diğer değerlerini tanıtmak imkânı elde edebilmektedirler. Bu imkân ise eğitim alan kişilerin zamanla eğitim aldıkları ülkeye sempatiyle bakan bireylere dönüşmelerini sağlamaktadır. Daha da önemlisi, bahsi geçen bireyler, eğitilmiş kişiler olarak kendi ülkelerinde de stratejik görevler üstlenebilmekte ve bu da ilgili devlet üzerinde eğitim veren devletlerin etki kurmasını kolaylaştırabilmektedir.

⁷⁹ Adem Bilal, “Konfüçyüs Enstitüsü: Çin’in yumuşak gücü!”, **Gerçek Hayat**, <http://www.gercek hayat.com.tr/dunya/konfucyus-enstitusu-cinin-yumusak-gucu/>, Erişim Tarihi: 25.08.2020.

⁸⁰ “Sakarya Üniversitesi’ne Konfüçyüs Enstitüsü Kuruluyor”, **Milliyet**, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/sakarya/sakarya-universitesine-konfucyus-enstitusu-kuruluyor-13089911>, Erişim Tarihi: 25.08.2020.

Görüldüğü üzere tezin ikinci bölümünde uluslararası eğitim faaliyetinin çeşitli devletler tarafından nasıl yürütüldüğü ABD, Almanya, Fransa ve Çin örneklerinden yararlanılarak ortaya konulmuştur. Tezin üçüncü bölümünde ise çalışmanın temel inceleme alanını oluşturan İran örneğine odaklanılmaktadır. Bu kapsamda İran'ın uluslararası eğitim-öğretim faaliyetlerinin; yani Tahran yönetiminin uyguladığı eğitim diplomasisinin en önemli kuruluşu olan Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin faaliyetleri incelenmektedir.

3. İRAN'IN EĞİTİM DİPLOMASİSİ FAALİYETLERİ BAĞLAMINDA ULUSLARARASI EL-MUSTAFA ÜNİVERSİTESİ

1979 yılında gerçekleşen İslam Devrimi sonrasında kendisini Şii-İslam anlayışının merkez ülkesi olarak konumlandırmaya çalışan İran, rejim ihracını esas alan bir dış politika anlayışını uygulamaya koyarak Şiiliği yaymaya yönelmiş ve Şiileri bulundukları ülkelerde desteklemeye özen göstermiştir. 1980'lerden beri devrimci coşku azalmış olsa da, İran rejim hâlâ diğer Müslümanlar tarafından yayılması ve benimsenmesi gereken kurallar olarak adlandırılabilir velayatın (faqih - vesayet veya içtihat kuralı) ideolojik önermesi üzerine inşa edilmiştir.⁸¹

En basit anlamda İran'ın rejim ihracı politikası, Tahran yönetiminin İslam Devrimi'ni kendi sınırlarının dışına taşıma stratejisidir. Bu anlamda İran, rejimin güvenliğini sınırlarının dışına taşımaya çalışmakta ve bunu dini argümanlarla sunmaktadır. Bu politikayla Şii kimliği bulunan İran, tüm İslam Dünyası'nda etkili olmaya çalışmaktadır. İran rejimi, Batı, İsrail ve rakip Müslüman güçlerle mücadele edebilmek için ortaklıklar kurarak ve temsilcilikler oluşturarak, kendisini yeni, adil bir İslam dünyasının öncüsü olarak konumlandırmayı ummaktadır.⁸² Üstelik İran, yalnızca Müslüman ülkeler için değil tüm Müslüman olmayan ülkelerde yaşayan Müslümanların da dini ve siyasi lideri olmak istemektedir.

İran'ın rejim ihracı politikası denildiğinde ise daha çok militarist yöntemlerin kullanılması akıllara gelmektedir. Çünkü İran, Lübnan, Suriye, Irak ve Yemen'de Hizbullah, Şii milis gruplar ve Husi-Ensarullah hareketi aracılığıyla vekalet savaşları yürütmektedir. Ancak özellikle 2000 yılından itibaren propaganda, ideolojik ikna ve kamu diplomasisi, İslami rejimin hayatta kalması ve çıkarlarını desteklemesi için merkezi önem kazanmıştır.⁸³ Tahran'ın, uluslararası politikadaki tercihi sadece sert güç unsurları değil aynı zamanda yumuşak gücünde yoğun bir şekilde kullanılmasını içeren bir anlayış haline gelmiştir. Zaman içerisinde İran hükümeti, gelişen dış politika hedeflerine ulaşmak

⁸¹ J. Matthew McInnis, **AMERICA VS. IRAN: The Competition for the Future of the Middle East**, American Enterprise Institute 2014, s. 3-7.

⁸² J. Matthew McInnis, **AMERICA VS. IRAN: The Competition for the Future of the Middle East**, American Enterprise Institute 2014, s. 3-7.

⁸³ Saeid Golkar, **The Islamic Republic's Art of Survival: Neutralizing Domestic and Foreign Threats, Policy Focus**, Washington D.C.: Washington Institute for Near East Policy, 2013, s. 15-36.

için propaganda çabalarını yeniden düzenlemiştir.⁸⁴ Dolayısıyla İran'da devletin ideolojisi, dış politikasına da yansımaktadır.

Jeopolitik kuşatma duygusuna aşına olan İranlılar, hem iç hem de dış politikada fetih ruhunun akılların fethinden ayrılamayacağına inanıyorlar.⁸⁵ Bu sebeple, Şiilerin yaşadığı ülkelerde Şiiler üzerinde bir etki yaratma ve bu ülkelerde İran'a yönelik iyimser görüşler oluşmasına yönelik diplomatik faaliyetler yürütmektedir. Bu nedenle de İran'ın yumuşak güç politikası ve bu kapsamda uyguladığı kamu diplomasisi faaliyetleri incelenmeyi hak eden oldukça önemli bir alandır.

İran'ın uyguladığı kamu diplomasisi politikaları hususunda Muharrem Ekşi şu tespiti yapmıştır:⁸⁶

“İran'ın dış politikasını kamu diplomasisi olarak formüle etmesinin altındaki en önemli saik, İran'ın Şia mezhebi dolayısıyla Sünni yönetimleri kazanamayacağı varsayımından hareketle Sünni yönetimler altında yaşayan Şii nüfusu kazanma politikasıdır. Bu nedenle İran, dış politikasının temel yönelimini devletten devlete değil, devletten halka yönelik yapılandırmıştır.”

İran'ın yumuşak güç uygulamaları ve buna yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinde birçok sektör etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bunlardan en önemlilerinden biri medyadır. Dünyanın birçok yerinde yirmiden fazla televizyon ağı ile otuzun üzerinde dil seçeneği ile yayın yapan İran TV kanalları bulunmaktadır. Pasdaranlar, etkili Keyhân gazetesi ve normalde Muhafızlar arasından seçilen kişiler tarafından yönetilen İslam Cumhuriyeti Bilgi Ajansı'nın kendisi gibi birçok kanaat medyası üzerinde aşağı yukarı doğrudan kontrol sahibidir. Sosyal medyanın kullanımı ile birleştirilen bu araçlar, İslam Cumhuriyeti'ne yönelik olumlu bir kamuoyu oluşturmaya yönelik iç propagandayı desteklemektedir.⁸⁷ Sosyal medya ve basılı medya kanallarını

⁸⁴ Emerson T. Brooking ve Suzanne Kianpour, “Iranian Digital Influence Efforts”, **Atlantic Council**, <http://www.jstor.com/stable/resrep24668.8>, Erişim Tarihi: 25/06/2019

⁸⁵ Pierre Pahlavi ve Eric Ouellet, “Iran: Asymmetric Strategy and Mass Diplomacy”, **Journal of Strategic Security**, Cilt 2, Sayı 13, s. 94-106.

⁸⁶ Muharrem Ekşi, “İran'ın Transnasyonal ve Teopolitik-Şiilik-Temelli Kamu Diplomasisi”, **Bölgesel Araştırmalar Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, İran Özel Sayısı, s. 50.

⁸⁷ Simin Kargar ve Adrian Rauchfleisch, “State-aligned

psikolojik savaşın etkili ve modern bir aracı olarak kullanarak uluslararası kamuoyunda İslam Cumhuriyeti'ne yönelik olumsuz algının değişmesine katkıda bulunmaktadır. Örneğin, İran dijital temsilcilikleri, dünyadaki en büyük Müslüman nüfusa sahip olan Endonezya'daki izleyicileri hedefleyen çok sayıda web sitesi ve Facebook sayfası oluşturmuştur.⁸⁸

İran'ın yumuşak güç uygulamaları arasında öne çıkan sektörlerden bir diğeri ise eğitimidir. Tezimizin çıkış noktası olan eğitim alanı İran'ın kamu diplomasi faaliyetlerinde önemli bir role sahiptir çünkü Tahran, eğitim faaliyetleri aracılığıyla dünyanın çeşitli ülkelerinde kendi ideolojisini içselleştirmiş bireyler yetiştirmeye çalışmakta ve bunu yaparken de ilgili ülkelerdeki büyükelçiliklerini ve kültür merkezlerini sürece dahil etmektedir. Zira İran'ın bu kültür merkezlerinde yer alan Farsça Öğrenim Merkezleri ve Kur'an'ı Kerim kurslarıyla kendi kültürünü, dilini ve dinini tanıtmaya çalıştığı bilinmektedir. İslami Kültür ve İlişkiler Kurumu (Kültür ve İslamik Rehberlik Bakanlığına bağlı bir kuruluş), Müslüman halklarla yakın ilişkiler kurma hedefine ulaşmak için dünya çapında ofisler açmıştır.⁸⁹ Bu ofisler Fars dilini ve kültürünü tüm dünyada tanıtmayı ve benimsetmeyi amaçlamaktadır. Ancak İran'ın eğitim diplomasisini açıklamak için bu kurumların anlatılması yetersizdir. Çünkü Tahran yönetiminin yumuşak gücüne hizmet eden en önemli eğitim kurumu Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'dir. Bu yüzden de İran'ın yumuşak gücüne katkı sağlayan eğitim kurumlarının en stratejik olanı bu üniversitedir.

Tezin bu bölümde de İran'ın yumuşak güç uygulamaları bağlamında eğitim faaliyetlerine odaklanılmakta ve inceleme alanı olarak Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin çalışmaları ele alınmaktadır.

trolling in Iran and the double-edged affordances of Instagram," **New Media & Society**, Cilt 7, Sayı 21, s. 1506-1527.

⁸⁸ Ben Nimmo, "In Depth: Iranian Propaganda Network Goes Down," **Iranian Digital Influence Efforts**, <https://medium.com/dfrlab/takedown-details-of-the-iranian-propaganda-network-d1fad32fdf30>. Erişim Tarihi: 26 Mart 2019

⁸⁹ S.M. Mirmohammad Sadeghi, R. Hajimineh, "The Role of Iran's Soft Power in Confronting Iranophobia", Moskova Devlet Diplomasi Enstitüsü Dergisi, Cilt:67, Sayı:4, s. 216-238.

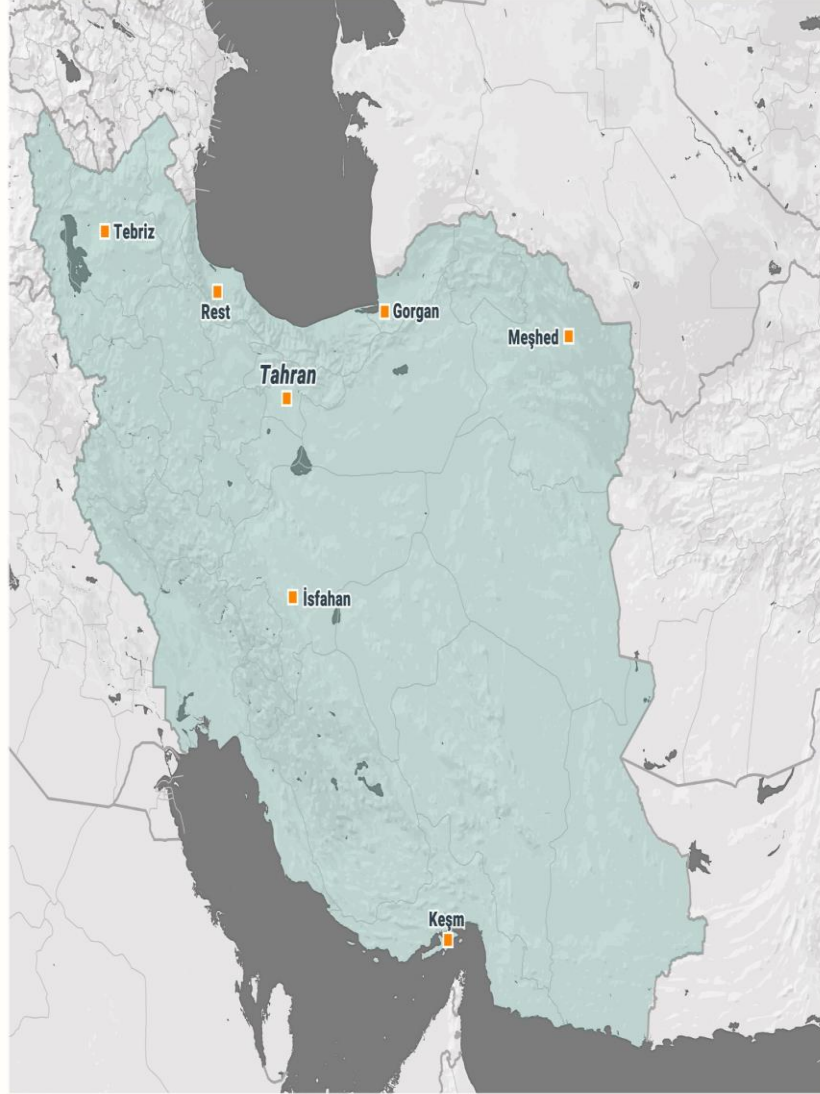
Şekil 5: Uluslararası Al-Mustafa Üniversitesi

“AMU Signs MoU with Iranian University”, <http://en.hawzahnews.com/detail/News/340513>, Erişim Tarihi: 05.03.2020.

3. 1. Uluslararası Al-Mustafa Üniversitesi’nin Yapısı

Uluslararası Al-Mustafa Üniversitesi 1979 yılında Şiilik açısından önemli bir şehir olan Kum’da faaliyete başlamıştır. Üniversitenin Kum şehri dışında İran’ın ikinci büyük şehri olan Meşhed ve İsfahan’da da yerleşkeleri bulunmaktadır. Bu şehirler dışında başkent Tahran, Rest, Gorgan, Tebriz ve Keşm kentlerinde üniversitenin yerleşkeleri vardır.⁹⁰

⁹⁰ “Iran’s Global Network of Islamic Schools”, **Iranian American Forum**, <http://iranian-americans.com/irans-export-of-islamic-fundamentalism-al-mustafa-global-training-centers-2/>, Erişim Tarihi: 02.03.2019.

Şekil 6: Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin İran'daki Kampüsleri

(Şekil tarafımdan hazırlanmıştır.)

Uluslararası Al-Mustafa Üniversitesi İran Milli Eğitim Araştırma ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmakta olup 3500 çalışanı bulunmaktadır.⁹¹ Kurumun rektörlük görevini ise Alireza Arafı(2021-) yürütmektedir.⁹² Bir önceki rektör olan Ali

⁹¹“Academic Resources”, **Al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?siteid=4&fkeyid=&siteid=4&pageid=35722>, Erişim Tarihi: 01.03.2019.

⁹²“Presidency”, **Al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&pageid=49697>, Erişim Tarihi: 02.03.2019.

Abbasi(2020-2021); felsefe, ilahiyat ve hukuk alanlarındaki çalışmalarıyla dünya çapında tanınan bir akademisyendir.

Şekil 7: Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi Kum Kampüsü (Merkez Kampüsü)

Hassan Dai, “Al Mustafa University, Iran’s Global Network of Islamic Schools”, **Track Persia**, <https://www.trackpersia.com/al-mustafa-university-irans-global-network-of-islamic-schools/>, Erişim Tarihi: 02.08.2020.

El-Mustafa Üniversitesi akademik olarak her düzeyde eğitim vermekte olup üniversitenin resmi internet sitesinde kurumun faaliyetlerine ilişkin belirtilen temel hedefler şu şekilde özetlenebilir:⁹³

- Dindar hukukçu, araştırmacı, öğretmen ve düşünürler yetiştirmek
- Kur'an-ı Kerim'i referans alan İslami bakış açısını açıklamak ve tanıtmak
- İslami teoriler, ilahi öğretiler ve sosyal bilimlerdeki bilimsel bilgileri yaymak

Amaçlarında İslam vurgusunun net bir biçimde görüldüğü üniversite, misyonunu tanımlama aşamasında da Ehl-i Beyt kültürüne vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin İran'ın Şiilik temelli politikalarında önemli bir yere sahip olduğu ve bu üniversitede yetişen bireylerin Tahran'ın İslam yorumunu içselleştirecek bireyler olarak yetiştirildiği ifade edilebilir. Yani İran, bu üniversite aracılığıyla Humeynicilik olarak da tanımlanabilecek olan ideolojisini dünyaya tanıtmakta ve buna yönelik bir eğitim diplomasisi işletmektedir. Üniversitenin söz konusu hedeflerine ulaşabilmek için uyguladığı politikalar ise şu şekilde sıralanabilir:⁹⁴

- Ahlaki değerlere dayalı bir eğitim vermek
- İslami geleneklere saygı göstermek
- Diğer dinleri de içerecek şekilde tüm dinlere ait temel referansların öğrenilmesini sağlamak ve bu kapsamda çeviri çalışmalar üretmek
- Araştırmaya dayalı eğitim yaklaşımına sahip olmak
- Müslüman ülkeler arasındaki birliğin tesis edilmesine hizmet etmek

Bahsi geçen strateji ve hedefleri uygulayabilmek için eğitim veren El-Mustafa Üniversitesi'nde yer alan fakülteler şunlardır:

- Kur'an ve Hadis Fakültesi

⁹³ "About Us", **al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&pageid=35836>, Erişim Tarihi: 02.03.2018.

⁹⁴ A. y.

- İslami İlimler Fakültesi
- Kur'an ve Hadis Fakültesi
- Fıkıh ve Maarif (İlahiyat) Fakültesi
- Felsefe ve İlahiyat Fakültesi
- Ahlak ve Eğitim Fakültesi
- Dil-Edebiyat Fakültesi
- Sosyal Bilimler Fakültesi

Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi dört ana grupta öğrenci kabul etmektedir. Bunlardan ilki İran vatandaşlarıdır. İkincisi ise İran'da ikamet eden veya eğitim amaçlı İran'a gelen yabancılardır. Üçüncü grupta üniversitenin şubelerinin bulunduğu ülkelerde yaşayan kişilerdir. Son grupta ise üniversitenin uzaktan eğitim sistemine kayıt yaptıran kişilerdir. Bu da Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin İran dışında da faaliyetlerde bulunduğunu göstermektedir. Yani söz konusu üniversite İran'ın ülke dışındaki kamu diplomasisi faaliyetlerinin bir parçası olarak Tahran yönetiminin uluslararası imajına ve yumuşak gücüne hizmet etmektedir.

Yapılan araştırmalarda görülmektedir ki üniversitenin yurt dışına açılma anlamındaki miladı, 2003 senesi olmuştur. Nitekim 2003 yılında sanal ortamdan uluslararası düzeyde elektronik eğitim vermeye başlayan üniversite, 100'den fazla ülkeden binlerce gençle temas etmiştir. Bu temas, günümüzde de devam etmektedir. Ayrıca üniversite, çeşitli ülkelerde örgün öğretim imkânı sunan şubeler de açmıştır. Üstelik üniversitenin şubesinin bulunmadığı birçok ülkede de temsilcilik açtığı bilinmektedir.

Açık kaynaklardan ulaşılabilen bilgilere göre Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi 2020 yılı itibarıyla beş kıtada aktif olarak eğitim faaliyetinde bulunmaktadır. Üniversite Asya'da (33), Afrika'da (29), Avrupa'da (26), Amerika'da (12) ve Okyanusya'da (2) merkezde eğitim hizmeti vermektedir.⁹⁵ Bu da üniversitenin toplam

⁹⁵Al-Mustafa

International

University,

<http://en.miu.ac.ir/index.aspx?siteid=4&fkeyid=&siteid=4&pageid=47797>, Erişim Tarihi: 01.03.2020.

102 ülkede etkin faaliyetlerde bulunduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle de Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin yurt dışı faaliyetlerinin ayrı bir başlık altında detaylı bir biçimde incelenmesi gerekmektedir.

3. 2. Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin İran Dışındaki Faaliyetleri

Bilindiği gibi İran, Şiilik vurgusuyla öne çıkan mezhepçi politikalar uygulamaktadır. Söz konusu politikaların eğitim faaliyetleri boyutu incelendiğinde, İran'ın dış politika önceliklerinin eğitim diplomasisine yansıdığı öne sürülebilir. Dolayısıyla Tahran, sert güç unsurlarını kullandığı dış politika önceliklerini oluşturan bölgelere, yumuşak güç kullanımında da ağırlık vermektedir. İşte bu kapsamda da İran'ın eğitim faaliyetleri dikkat çekmektedir. Kısacası, nasıl ki İran'ın dış politikasındaki öncelik sıralamasını Ortadoğu ve Afrika'da Şiiliğin yaygınlaştırılması ve Avrupa başta olmak üzere dünyanın diğer coğrafyalarında ülke imajının olumlu anlamda geliştirilmesi hedefi oluşturmaktaysa, eğitim faaliyetlerinde de benzer bir önem sıralamasının bulunduğu ifade edilebilir. Nitekim Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin yurt dışındaki şubeleri ve temsilcilikleri incelendiğinde de Ortadoğu, Afrika ve Avrupa şeklinde bir kurumsallaşma sıralamasının olduğu göze çarpmaktadır.

Anlaşılabacağı üzere İran'ın Ortadoğu'daki nüfuzunu arttırmak isteyen Tahran, bölge ülkelerindeki İran imajını geliştirmek ve söz konusu ülkelerde İran sempatisini bireyler yetiştirmek amacıyla bölgeye yönelik kamu diplomasisi faaliyetlerinde bulunmakta ve bu anlamda Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin eğitim faaliyetleri dikkat çekmektedir. Üstelik söz konusu faaliyetler, ilgili ülkelerdeki büyükelçilikler ve diğer diplomatik misyonlar tarafından da desteklenmektedir.

İran'ın Ortadoğu yönelimleri açısından ağırlık verdiği ülkelerin coğrafi anlamda Ortadoğulu olan Suriye, Irak ve Lübnan olduğu ve bu ülkelerin arasına coğrafi bakımdan Güney Asya'da yer almasına rağmen gerek kültürel anlamda gerekse de çatışma coğrafyası olması nedeniyle Ortadoğulu olarak kabul edilen Afganistan'ın da dahil edilebileceği ifade edilebilir. Bundan ötürü Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin Ortadoğu faaliyetlerinde de ismi geçen bu dört ülke son derece stratejik bir niteliğe sahiptir.

Suriye İç Savaşı'nın başından itibaren Esad rejiminin yanında duran Tahran, kendisine bağlı olan Şii milis güçler aracılığıyla sahada önemli jeopolitik kazanımlar elde etmiştir. Ancak Tahran'ın Suriye'deki nüfuzunun artmasında yalnızca askeri girişimler değil; söz konusu ülkedeki eğitim faaliyetleri de etkili olmaktadır. Üstelik bu faaliyetler, Suriye İç Savaşı'ndan çok daha eski tarihlere uzanmaktadır. Örneğin Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi, Suriye'deki şubesini 2007 yılında açmıştır.⁹⁶ Bu üniversitede 700 kadar Suriyeli öğrencinin eğitim aldığı bilinmektedir.⁹⁷ Ayrıca İran'ın bahse konu ülkedeki eğitim çalışmalarının 2007 yılında başladığı bile söylenemez. Nitekim İranlı yetkililer tarafından Tahran'ın mevzubahis ülkedeki eğitim faaliyetlerinin İmam Humeyni'nin 1982 yılında Suriye'de verdiği konferansa kadar uzandığı ifade edilmektedir.⁹⁸

Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin faaliyetlerinin etkin olduğu bir diğer Ortadoğu ülkesi ise Irak'tır. Amerikan işgalinin ardından Baas rejiminin devrilmesiyle Irak'ta oluşan siyasi boşluğu kendi lehine yönelik bir fırsat olarak gören ve söz konusu ülkeyi domine etmeye çalışan Tahran yönetimi, Şii gruplarla kurduğu siyasi ve askeri ilişkilerin yanı sıra eğitim faaliyetleriyle de ülkedeki etkinliğini artırmaya çalışmaktadır. Bu nedenle de Irak, Tahran'ın kamu diplomasisi faaliyetlerinde de önem verdiği başlıca ülkeler arasında yer almaktadır. Nitekim Irak'ın en önemli üniversitelerinden biri olarak bilinen İmam El-Kadim Üniversitesi Iraktaki Şii Derneklerince desteklenmekte olup 2009 yılında Bağdat'ta faaliyete geçmiştir. Üniversite Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin Irak temsilciliği gibi çalışmakta olup maddi olarak İran yanlısı dernek ve vakıflar tarafından desteklenmektedir.⁹⁹

⁹⁶ “Iranian al-Mustafa University to Establish Branch in Syria”, **The Daily Pensilvanian News**, <http://www.dp-news.com/en/detail.aspx?articleid=109721#ixzz5NLBdh8gn>, Erişim Tarihi: 04.03.2020.

⁹⁷ “700 Students at Al-Mustafa University in Syria”, **IQNA**, <http://iqna.ir/en/news/2204762/700-students-at-al-mustafa-university-in-syria->, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

⁹⁸ **A. y.**

⁹⁹ “About the College”, **Imam Al-Kadhim College**, <https://bit.ly/2Hj04YO>, Erişim Tarihi: 04.03.2020.

Şekil 8: İmam Al-Kâdim Üniversitesi

“About”, **Imam Kadhim College**, <http://www.alkadhum-col.edu.iq/%d9%86%d8%a8%d8%b0%d8%a9-%d8%b9%d9%86-%d8%a7%d9%84%d9%83%d9%84%d9%8a%d8%a9/?lang=en>, Erişim Tarihi: 13.03.2020.

İran’ın Ortadoğu’daki en önemli partnerlerinden birinin de Hizbullah olduğu ve Tahran’ın bahsi geçen örgüt aracılığıyla İsrail’i tehdit edebilecek güce ulaştığı bilinmektedir. Hizbullah üzerinden Lübnan’ın yönetimine talip olan İran, ülkedeki imajını geliştirmek için yumuşak güç unsurlarını etkin bir biçimde kullanmaktadır. Örneğin İran’ın Beyrut’un güneyindeki yoksul mahallelerde yaşayan insanların temiz içme suyu temin edebilmesi için finansal destek sağladığı ve Lübnan’da İmam Humeyni Hastanesi başta olmak üzere çeşitli sağlık kuruluşları açtığı bilinmektedir.

Benzer bir şekilde İran, Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi’ni de kullanarak bahsi geçen ülkedeki yumuşak gücünü arttırmaya odaklanmıştır. Nitekim üniversitenin Beyrut’ta “Resul Ekrem” ve “El-Zehra” ismini taşıyan iki tane yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Bunlardan ilki erkeklere ikincisi ise kadınlara yönelik eğitim faaliyetleri

yürütmektedir. 2015 yılında yapılan bir açıklamada, Beyrut'taki bu eğitim kurumlarından 1500 öğrencinin mezun olduğu belirtilmiştir.¹⁰⁰

İran'ın Ortadoğu politikaları açısından öncelik verdiği bir diğer ülke de coğrafi boyutta olmasa da gerek kültürel gerekse de çatışma bölgesi olmasından dolayı Ortadoğulu şeklinde tanımladığımız Afganistan'dır. Hem Şii Hazaralar hem de Farsi Tacikler üzerinden ülkedeki siyasi etkinliğini arttırmaya çalışan İran, Afganistan'ın yeniden imarında da çeşitli projeler alarak hem ülkedeki imajını geliştirmek hem ekonomik kazanımlar elde etmek istemektedir.

Şekil 9: Uluslararası Al-Mustafa Üniversitesi Kabil Şubesi

“Afghanistan” *Miu.ac.ir*, <https://miu.af/>, Erişim Tarihi: 21.03.2020.

¹⁰⁰ Iranian American Forum, **a.g.m.**

Tahmin edileceği gibi, Tahran'ın Afganistan'daki imajını geliştirmek için kullandığı araçlardan bir tanesi de eğitim ve buna bağlı olarak Uluslararası El-Mustafa Üniversitesinin faaliyetleridir. Bu bağlamda üniversitenin Kabil'de bulunan Afganistan şubesinde, 1500 öğrencinin okuduğu bilinmektedir. Nitekim üniversite, her yıl ortalama 350 öğrenciyi mezun etmektedir.¹⁰¹

Öte yandan üniversitenin burada belirtilmeyen pek çok Ortadoğu ülkesinde de temsilcilikleri aracılığıyla öğrenci toplamaya çalıştığı ve farklı milletlerden insanlara İran ideolojisini tanıtmaya çalıştığı bilinen bir gerçektir.

Ortadoğu coğrafyasında yaşanan bölgesel liderlik rekabetinde, hırslı tutumlarıyla dikkat çeken ve kendisini Ortadoğu'nun doğal lideri olarak değerlendiren İran, jeopolitik beklentilerini yalnızca bölgesel liderlik hedefiyle sınırlandırmamakta, kıtasal ve hatta küresel hedefler belirleyerek bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik adımlar atmaktadır.

İran'ın bahse konu olan hedefler doğrultusunda uyguladığı dış politika stratejileri açısından Afrika siyaseti de oldukça ilgi çekicidir. Zira Ortadoğu'da Irak, Suriye, Lübnan ve Yemen'de yürüttüğü faaliyetlerle “Şii Hilali” oluşturma politikası uygulayan Tahran yönetiminin Afrika'da da Şiileştirme faaliyetleri yürüttüğü görülmektedir. Kuşkusuz Tahran'ın Afrika siyasetinin temelinde kıtanın enerji potansiyeli bulunmaktadır. Çünkü İran'ın Afrika politikasında, kendi nükleer faaliyetleri açısından ihtiyaç duyduğu uranyum yataklarına ulaşma ihtiyacı belirleyici olmaktadır.

İşte bu ihtiyaçlara bağlı olarak Tahran yönetimi, idealist söylemler içeren; ancak özünde pragmatik bir siyaseti barındıran hamleler yapmaktadır. Bu bağlamda İran'ın Afrika stratejisi, en azından söylemsel düzeyde kültürel ve dini unsurların öne çıktığı ideolojik bir siyaset olarak şekillenmektedir. Söz konusu strateji, daha çok kamu diplomasisi bağlamında yumuşak güç unsurlarının kullanılması yoluyla uygulanmaktadır. Yumuşak güç unsurlarının kullanılması kapsamında bu tezin de inceleme konusunu oluşturan Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin Afrika kıtasında yürüttüğü faaliyetler son derece önemlidir.

¹⁰¹ A. y.

İran'ın Afrika politikasından bahsedildiğinde, akla gelen ilk ülke Nijerya'dır. Çünkü ülkede bulunan ve liderliğini Şeyh İbrahim Zakzaki'nin yaptığı Nijerya İslami Hareket Örgütü, Nijerya Hizbullahı olarak da bilinmekte ve İran'ın bölgedeki vekili gibi çalışmaktadır. Bu nedenle de Tahran, bahsi geçen örgütün etkinliğine paralel olarak Nijerya'nın kuzeyindeki nüfuzunu arttırmaktadır.

Nijerya'daki etkisini genişletmek isteyen İran, ideolojisini yaymak amacıyla Zakzaki Hareketi'ne finansal ve lojistik destek sağlamaktadır. Tüm bunlara ek olarak İran'ın Nijerya Hizbullahı'nı İslami eğitim verildiği okullar açması hususunda teşvik ettiği de bilinmektedir. Zira örgüt de bu yönlendirmeden hareket ederek Nijerya'nın kuzeyinde, Ehl-i Beyt inancı çerçevesinde dini eğitim veren 300 kadar ilk ve orta okul açmıştır.¹⁰²

Benzer bir şekilde İran, Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin şubesi aracılığıyla bahsi geçen ülkenin vatandaşlarına üniversite eğitimi imkânı da sunmaktadır. Ancak üniversitenin Nijerya'daki faaliyetlerinde, 2015 yılı sonrasında; yani Nijerya Hükümeti'nin Zakzaki'ye karşı uyguladığı sert politikaya paralel olarak azalma olduğu gözlemlenmiştir.

Uluslararası el-Mustafa Üniversitesi'nin güçlü bir biçimde yatırım yaptığı Afrika ülkelerinden biri de Gana'dır. Ehl-i Beyt Vakfı tarafından 2000 yılında kurulan Gana İslam Üniversitesi Koleji, ülkedeki yoksul kesimlerle temas edecek pek çok proje geliştirmekte ve Şiilik üzerinden yürütülen faaliyetlerle Gana halkına temas etmektedir.¹⁰³

¹⁰² “Madrassa”, **Islamic Movement**, <http://www.islamicmovement.org/old/madrassa.htm>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

¹⁰³ “About IUCG”, **Islamic University College Ghana**, <http://www.iug.edu.gh/about-iucg>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

Şekil 10: Gana İslami Koleji

“Islamic University College Ghana Courses and Admission Requirements”, **yen**,
<https://yen.com.gh/114254-islamic-university-college-ghana-courses-admission-requirements.html>,
Erişim Tarihi: 03.08.2020.

Üniversitenin faaliyette bulunduğu bir başka ülke de Komor’dur. 2008 yılında başkent Moroni’de kurulan bir Hukuk Fakültesi’yle faaliyetlerine başlayan üniversite, 2012 yılında ilk mezunlarını vermiş ve 82 öğrenci mezun olmuştur. Eğitim faaliyetlerine devam eden üniversitenin her yıl 80 civarında öğrenciyi mezun ettiği tahmin edilmektedir. Bu üniversitenin Komor’daki faaliyetlerini yorumlayan Komor’a bağlı en

büyük ikinci ada olan Anjuan'ın Eski Valisi Musa Tayeb, durumu “benzersiz bir tecrübe” olarak nitelendirmiştir.¹⁰⁴

Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin çalışmalarının dikkat çektiği bir diğer Afrika ülkesi ise Güney Afrika'dır. Üniversite, bu ülkedeki temsilciliği aracılığıyla kendi tanıtımını yapmakta ve İran ideolojisini Güney Afrikalılara ulaştırmaya çalışmaktadır.¹⁰⁵ Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin burada bilgi verilmeyen diğer Afrika ülkelerinde de faaliyet yürüttüğü bilinmektedir. Bu kapsamda mevcut durumda üniversitenin Uganda'daki şubesinde 100, Kongo'daki şubesinde 100, Senegal'deki şubesinde 120 ve Tanzania'daki şubesinde 150 kadar öğrencisinin aktif olarak eğitim almakta olduğu ifade edilebilir.¹⁰⁶

İran'ın dış politikası incelendiğinde, Tahran'ın Avrupalı ülkelerle yakınlaşarak ABD'nin baskısına karşı bir denge kurmak istediği ve Avrupalı aktörlere karşı daha yumuşak söylemleri içeren bir siyaset yürüttüğü görülmektedir. Bir anlamda İran, Avrupalı devletlerle iyi ilişkiler tesis ederek kendisini şeytanlaştırmaya çalışan Amerikan propagandasını etkisiz hale getirmeyi hedeflemektedir.

Hiç şüphesiz İran'ın Avrupa'daki imajını düzeltmek için kullandığı kurumlardan biri de Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'dir. Nitekim bu üniversitenin Avrupa'daki şubelerinde açılan kurslar, Avrupalıların İran'ı tanımaya vesile olduğu gibi, Tahran'ın dış politika propagandasının yapılması amacıyla söz konusu üniversitelerde çeşitli konferanslar ve sempozyumlar da düzenlenmektedir. Bu bağlamda Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin Fransa, Almanya ve İngiltere'deki faaliyetlerinin son derece stratejik bir öneme sahip olduğu öne sürülebilir.

Üniversitenin çalışmaları açısından en fazla önemsendiği Avrupa ülkesinin Fransa olduğunu iddia etmek mümkündür. Çünkü Fransa, başta Halkın Mücahitleri Örgütü olmak üzere İranlı rejim muhaliflerinin organize olduğu Ulusal Direniş Konseyi üyeleri için bir güvenli liman olarak öne çıkmakta ve rejim karşıtı propagandanın merkez üssü

¹⁰⁴ “First Group of Al-Mustafa Comoros Students Defended Their Thesis”, **Al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&pageid=47766&newsview=21969>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

¹⁰⁵ “Educational Policies”, **Al-Mustafa International University South African Branch**, http://almustafa.co.za/miu/?page_id=14, Erişim Tarihi: 03.03.2019.

¹⁰⁶ Iranian American Forum, **a.g.m.**

olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla Fransa’da yoğun bir biçimde İran karşıtı propaganda yapılmaktadır.

Hatırlanacağı üzere, 30 Haziran 2018 Cumartesi günü, İranlı muhalifler tarafından düzenlenen “Özgür İran Büyük Buluşması” isimli etkinlik de Fransa’nın başkenti Paris’te gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi, İran’ın Fransa politikasında ülkenin imajını düzeltmek için çalışan son derece stratejik bir kurumdur. Ayrıca üniversite, düzenlediği etkinliklerin yanı sıra Temel İslam, Fars Dili ve Edebiyatı ile Tarih gibi alanlarda eğitim imkânı da sunmaktadır.

Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi’nin etkinliklerinin önemli olduğu bir diğer Avrupa ülkesi ise Almanya’dır. Berlin’de de aktif olarak faaliyetlerde bulunan üniversite, eğitim faaliyetlerinden ziyade İran ideolojisini tanıtmaya çalışmakta ve buna yönelik etkinlikler düzenlemektedir.¹⁰⁷

Şekil 11: Londra İslami Koleji

¹⁰⁷ Al-Mustafa Institute, <http://www.al-mustafa.de/>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

The Islamic College, <https://www.islamic-college.ac.uk/study/distance-learning/>, Erişim Tarihi: 04.08.2020.

Üniversitenin İngiltere’deki şubesi ise başkent Londra’da bulunan ve İslami Kolej adını taşıyan kurumdur. Yüksek lisans ve doktora eğitimi veren bu okul, Avrupa’da İslami eğitim veren ender okullardandır.¹⁰⁸ Kolej bünyesinde, Şii-İslam Çalışmaları Dergisi adı altında bir akademik dergi de çıkartılmaktadır.¹⁰⁹ Dolayısıyla üniversite, İslam Devrimi ideolojisinin akademik düzeyde tanıtılmasına hizmet etmektedir.

Şekil 12: Şii-İslam Çalışmaları Dergisi,

“About the Journal”, **The Islamic College**, <https://www.islamic-college.ac.uk/publications/jsis/>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

¹⁰⁸ “About Us”, **The Islamic College**, <https://www.islamic-college.ac.uk/about/>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

¹⁰⁹ “Journal of Shi’A Islamic Studies”, **The Islamic College**, <https://www.islamic-college.ac.uk/publications/jsis/>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

Bunun yanı sıra üniversitenin önceliklerini ifade ederken belirtildiği üzere, Uluslararası el-Mustafa Üniversitesi dünyanın diğer coğrafyalarında; özellikle de Asya-Pasifik ülkelerinde faaliyette bulunmaktadır. Bu faaliyetler ise Londra'daki İslami Kolej'e bağlı olarak yürütülmektedir. Dolayısıyla Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin Londra'daki faaliyetleri, İngiltere'yle sınırlı kalmamaktadır. Bu bağlamda İslami Kolej'in Japonya, Malezya, Sri Lanka ve Filipinler gibi çeşitli ülkelerde şubelerinin bulunduğu bilinmektedir.¹¹⁰

Tüm bunlara ek olarak üniversitenin Balkanlarda yer alan Arnavutluk ve Bosna-Hersek'te de faaliyetler yürüttüğü görülmektedir. Bu coğrafyalarda Sufilik üzerinden etkili olmaya çalışan İran, özellikle de Arnavutluk'taki faaliyetlerine önem vermektedir. Çünkü Arnavutluk, İranlı muhalif örgütlerden olan Halkın Mücahitleri Örgütü'nün askeri kampına ev sahipliği yapmaktadır. Bu yüzden de Balkanların rejim muhaliflerinin toplandığı bir üsse dönüşmesi riskini bertaraf etmek isteyen Tahran yönetimi bir yandan Sünni tarikatlarla temas etmekte; diğer yandan da eğitim faaliyetleriyle yumuşak gücünü arttırmaya çalışmaktadır. Ayrıca İran, Bosna'daki insanlık dramından beri bu ülkeyle dayanışmış ve cihat çağrısı yaparak bölgeyle ilgilendiğini ortaya koymuştur.

Ayrıca dış politikasında müttefiklerini arttırmanın yollarını arayan ve bu kapsamda Hint-Pasifik bölgesine önem veren İran, Hindistan ve Çin'de de eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Bu kapsamda Uluslararası Al-Mustafa Üniversitesi Yeni Delhi/ Hindistan'da bir irtibat noktası oluşturmuştur.

¹¹⁰ A. y.

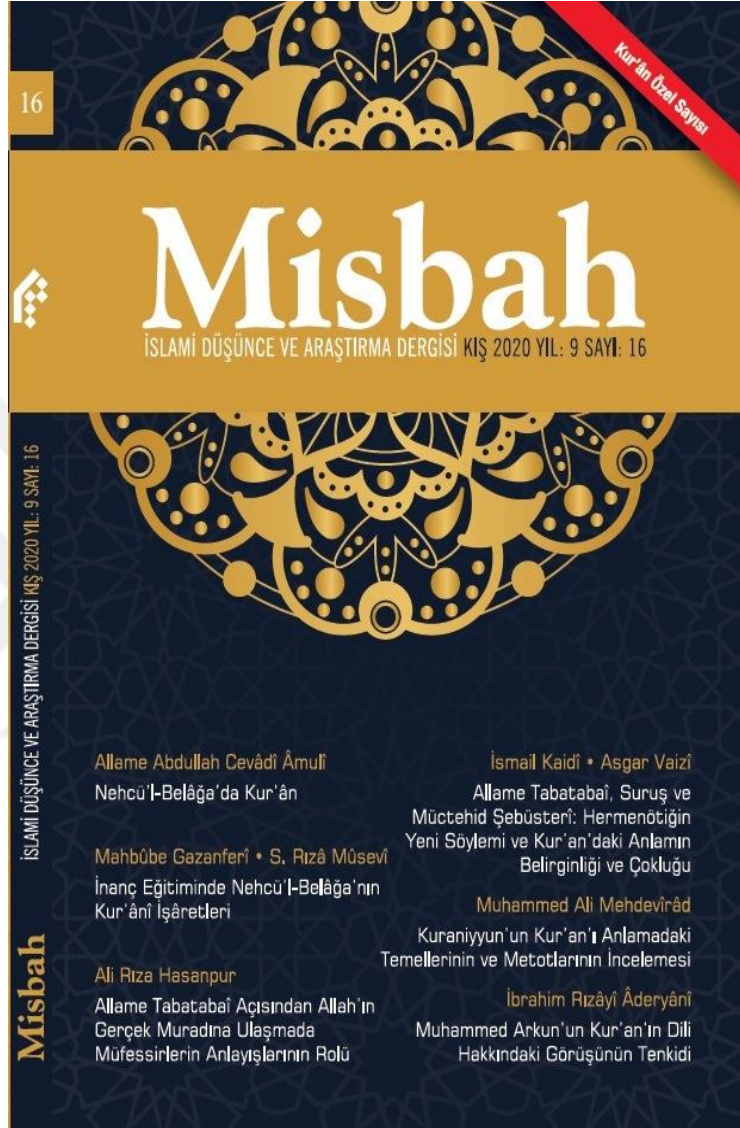

Şekil 13: Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi Hindistan Temsilciliği

“Jamia Millia Admission Registration Extended. Details Here”, **NDTV**,
<https://www.ndtv.com/education/jamia-millia-admission-2020-jmi-admission-registration-extended-2212365>, Erişim Tarihi: 05.08.2020.

Gelinen noktada üniversitenin Türkiye’de de bir temsilciliğinin olduğu vurgulanmalıdır. Kurumun Türkiye temsilcisi olarak Dr. Vahid Kaşani görev yapmaktadır. İstanbul Zeytinburnu’ndaki temsilciliği aracılığıyla öğrencilerine uzaktan eğitim ve açık öğretim imkanları sunan Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi Türkiye Temsilciliği, Yüksek Lisans ve Doktora programları ile Farsça eğitimi vermektedir. Ayrıca temsilcilik, Türk öğrencilere araştırmacı olarak İran’a gitme imkânı da

sunmaktadır.¹¹¹ Buna ek olarak üniversitenin Türkçe ideolojik propaganda amacıyla Misbah isimli bir dergi çıkarttığı da bilinmektedir.

Şekil 14: Misbah Dergisi

Misbah Dergisi, <https://www.misbahdergisi.com/>, Erişim Tarihi: 01.08.2020.

Yukarıda belirtilen üniversite temsilcilikleri faaliyetleri yoğun olan üniversitelerdir. Lakin İran'ın söz konusu üniversite üzerinden yürüttüğü kamu diplomasisi bahsi geçen ülkelerle sınırlı değildir. Bu bağlamda üniversite

¹¹¹ "Temsilcilik", **El-Mustafa Üniversitesi**, <https://www.elmustafa.com.tr/kurumsal/temsilcilik/17>, Erişim Tarihi: 01.08.2020.

temsilciliklerinin ve şubelerinin yer aldığı bilinen diğer bazı ülkeler şunlardır: Arjantin, Brezilya, Venezuela, Kanada, Hırvatistan, Romanya, Kosova, Tacikistan, Rusya, Kazakistan, Türkmenistan, Mısır, Tunus, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen, Senegal, Nijer, Tayland.

Görüldüğü gibi, dünyanın birçok ülkesinde eğitim faaliyeti yürüten Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi, bir eğitim kurumundan ziyade, dış politika aracı olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle de üniversitenin dış politikaya müdahil olduğu bilinen dikkat çekici olayların ayrı bir başlık altında ele alınması yerinde olacaktır.

3. 3. Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin İran Dış Politikasındaki Rolü

Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin çeşitli ülkelerdeki faaliyetleri aracılığıyla hem İran'ın kamu diplomasisi sürecine ve dolayısıyla yumuşak gücüne katkıda bulunduğu hem de ilgili devletler ile İran arasındaki bilim, eğitim ve kültür ilişkilerinin geliştirilmesine hizmet ettiği görülmektedir.

Üniversite, şubeleri ve temsilciliklerinde icra ettiği çeşitli etkinliklerle kamuoyu oluşturma ve İran'a, ilgili ülkelerde baskı grubu olarak Şiileri kullanma fırsatı sunmaktadır. Nitekim bu durum, üniversitenin etkinliklerine de yansımıştır. Dolayısıyla üniversitenin etkinleri incelendiğinde, İran dış politikasındaki rolü ya da bir başka deyişle İran'ın yumuşak gücüne katkısı daha anlaşılabilir bir hal almaktadır. Bu sebeple de çalışmanın bu bölümünde, üniversitenin son beş yıl içerisindeki faaliyetlerine değinilerek ülkenin dış politikasına olan katkısına odaklanılmaktadır.

Daha önce de ifade edildiği üzere Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi, İran'ın imajının düzeltilmesi ve bu yolla dinler arası diyalog ortamının sağlanması için çalışmayı kendi hedefleri arasında tanımlayan bir eğitim kurumudur. Bu kapsamda 2014 yılında Şili'de düzenlenen "Uluslararası Toplumun Barış ve Sağlığı İçin Dua Töreni" isimli etkinliğe, üniversitenin Arjantin şubesindeki yetkililerin de katıldığı görülmüştür. Dolayısıyla bu üniversite, dinler arası diyalog söylemi üzerinden İran'ın dünyayla

etkileşime açık ılımlı bir ülke olduğu izlenimini oluşturmaya; yani ülkenin imajına katkı sağlamaya çalışmaktadır.¹¹²

Öte yandan üniversite, her ne kadar çeşitli din ve mezheplere hoşgörülü olduğu görüntüsünü sergilese de Şiileştirme politikalarını esas alan mezhepçi faaliyetlerde bulunmayı ihmal etmemektedir. Zira Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin Endonezya'nın başkenti Cakarta'da bulunan şubesi, 2014 yılında İran Büyükelçiliği'ne bağlı Kültür Ataşeliğinin de destekleriyle Gadir Hum etkinliği düzenlemiştir.¹¹³ 2009 yılına ait nüfus verilerine göre, 200.000.000 insanın yaşadığı ve bunun 202.867.000'inin Sünni; 2.028.000'inin ise Şii olduğu bu ülkede yapılan söz konusu etkinlik, üniversitenin Şii kültürünü tanıtmaya ve yayma amacını açık bir biçimde gözler önüne sermiştir.¹¹⁴ Bu da üniversitenin rejim ihracı politikasının hizmet eden bir kurum olduğu anlamına gelmektedir.

Benzer bir şekilde El-Mustafa Üniversitesi'nin faaliyetleri incelendiğinde, 2014 yılından itibaren Firdevsi, Şehriyar ve Humeyni gibi İran'la özdeşleşmiş isimleri tanıtan kültürel etkinlikler düzenlendiği de görülmektedir. Bahse konu etkinlikler esnasında ilgili ülkedeki İran Büyükelçiliği'nden de destek alan üniversite, söz konusu törenlerle İran'ın dini ve milli kültürünü dünyaya tanıtmaktadır. Dolayısıyla İran'ın mezhep temelli siyasetinin Fars kimliğini yok saydığını iddia etmek mümkün değildir. Aksine Şii kimliği ile Fars kimliği iç içe geçerek bir bütün halini almıştır. Üniversite de her iki kimliği de tanıtmaktadır.

Öte yandan Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin dış politikayı doğrudan etkileyen faaliyetleri açısından 2017 yılının milat olduğu ve belirtilen yıldan itibaren üniversitenin diploması alanında daha da dikkat çekici bir tavır takındığı ifade edilebilir. Bu kapsamda 27 Şubat 2017 tarihinde dönemin üniversite rektörü Ali Rıza Arifi'nin Kum

¹¹² "Al-Mustafa Educated, Muslims Representative in Ceremony of Prayer For Peace", **Al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&pageid=47766&newsview=54550>, Erişim Tarihi: 02.03.2019.

¹¹³ "Reconstruction of Ghadir Khum event by Indonesian seminarians + Images", **Al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&pageid=47766&newsview=55427>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

¹¹⁴ "Pew Forum on Religion & Public Life – 2009", **Dünya Ahlul Bayt Portal**, <http://www.ahlulbaytportal.com/en.php/page,4436A4764.html>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

kentini ziyaret eden Hindistan Aligarh Üniversitesi heyetini ağırlaması son derece ilgi çekicidir. Çünkü bahsi geçen görüşmede, İran-Hindistan eğitim ilişkilerinin çok daha ötesinde, iki ülke arasındaki iktisadi ve kültürel ilişkileri de kapsayan önemli mesajlar verilmiştir. Görüşme esnasında konuşan Arifi, erek iki ülke arasındaki ilişkilerin önemine vurgu yaparak şu açıklamayı yapmıştır:¹¹⁵

“İran-Hindistan ilişkileri bilimsel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik olarak tarihe kök salmış durumdadır.”

Benzer bir şekilde 7 Şubat 2017 tarihinde, Gana İslam Üniversitesi Koleji Dekanı Muhsin Marifi de Gana Cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak göreve başlayan Mahmud Bouwimia’yı ziyaret ederek yeni görevi nedeniyle tebrik etmiştir. Diplomatik bir nitelik taşıyan bu görüşmede Marifi, Gana İslam Üniversitesi’nin ülkedeki Müslümanların eğitim sorunlarını çözmeyi planladığını belirterek devletin İran merkezli bu üniversiteyi desteklemesini istemiştir.¹¹⁶ Dolayısıyla belirtilen görüşmenin İran ile Gana arasındaki ikili ilişkilerin gelişmesine hizmet eden bir nitelik taşıdığı ifade edilebilir.

7 Haziran 2017 tarihinde ise Gana-İran ilişkilerinde İslami Kolej’in önemine dikkat çeken bir gelişme daha yaşanmıştır. Çünkü bahsi geçen tarihte, Tahran’da Humeyni’nin mezarına ve İran Şura Meclisi’ne yönelik terör saldırıları gerçekleşmiştir. İslami Kolej, Devleü’l Irak ve’s Şam’ın (DEAŞ) düzenlediği bu terör saldırılarını, Gana’nın gündemine taşımış ve İran’daki saldırılara ilişkin taziye mesajı yayınlamıştır.¹¹⁷ Bu da kamu diplomasisi faaliyetlerindeki temel hedef olan ilgili ülkede İran yanlısı kamuoyu oluşturma hedefinde kayda değer bir başarı sağlandığını göstermektedir.

Çalışmanın önceki bölümünde de belirtildiği üzere üniversite, Avrupa’da olumlu bir İran imajı yaratılması için yoğun çaba harcamaktadır. Bu kapsamda üniversitenin Fransa’da bulunan şubesi, 13 Kasım 2017 tarihinde İmam Hüseyin’i anma etkinliği

¹¹⁵ “Ayat. Arafı Receives Vice-Chancellor of Aligarh Muslim University”, **Al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&fkeyid=&siteid=4&pageid=47766&newsview=83682>, Erişim Tarihi: 04.03.2020.

¹¹⁶ “Ghanaian VP receives al-Mustafa Representative”, **Al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&fkeyid=&siteid=4&pageid=47766&newsview=83684>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

¹¹⁷ “Words of condolence from the IUCG to the Islamic Republic of Iran”, **Islamic University College Ghana**, <http://www.iug.edu.gh/words-of-condolence-from-the-iucg-to-the-islamic-republic-of-iran>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

düzenlemiştir.¹¹⁸ Bu durum, üniversitenin İran'ın ideolojik yönelimleri doğrultusunda faaliyet yürüttüğünü ve Fransa'daki Müslümanlara Şiiliği tanıtmaya çalıştığını net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan bir başka Avrupa başkenti olan Londra'da bulunan İslami Kolej de 5-6 Mayıs 2018 tarihlerinde Şiilik Çalışmaları Kongresi düzenlemiştir. Söz konusu kongre vesilesiyle üniversite, İngiltere'de Şiiliğe olan ilgiyi hem arttırmaya hem de akademik zemine taşımaya çalışmıştır.¹¹⁹

Üniversite, İran'ın imajına katkı yapmak için Güney Asya'da da çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. Örneğin 8 Mart 2018 tarihinde kadınlar günü vesilesiyle üniversitenin Bangladeş'teki şubesi, başkent Dakka'daki İran Kültür Merkezi'yle ortak olarak "Uluslararası Kadın Günü, İslam'da Kadının Durumu ve İslami Haklar" başlıklı bir konferans düzenlemiştir.¹²⁰ Bu etkinlik de üniversitenin İran'ın imajını geliştirmeye yönelik çabalarına örnek gösterilebilir. Özellikle de İran'da kadınların statüsüne ilişkin dünya genelinde olumsuz bir imaj olduğu hatırlanırsa, yapılan etkinliğin önemi daha iyi anlaşılabilir.

2019 yılının Aralık ayında ise üniversitenin merkez kampüsü olan Kum yerleşkesinde İran ve Arap Dünyası Kültürel Etkileşim Forumu gerçekleştirilmiştir.¹²¹ Söz konusu etkinlik, üniversitenin İran'ın Ortadoğu coğrafyasına ilişkin politikalarına katkı sağladığını göstermektedir.

Yukarıdaki örnek olaylardan da görüldüğü üzere Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi, sıradan bir eğitim kurumu değildir. Aksine bu üniversite, İran'ın dış politika faaliyetlerine ve tabi ülkenin yumuşak gücüne katkıda bulunan önemli bir diplomasi unsuru olarak tanımlanabilir.

¹¹⁸ "Al Mustafa International France", <https://www.facebook.com/184802105257006/photos/a.185227908547759.1073741828.184802105257006/305593803177835/?type=3&theater>, Facebook, Erişim Tarihi: 01.03.2020.

¹¹⁹ "The Fourth International Conference on Shi'i Studies", The Islamic College, <https://www.islamic-college.ac.uk/2018/04/the-fourth-international-conference-on-shii-studies/>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

¹²⁰ "Iran Cultural Centre holds special discussion on Int'l Women's Day", DhakaTribune, <https://www.dhakatribune.com/bangladesh/dhaka/2018/03/10/iran-cultural-centre-holds-special-discussion-intl-womens-day>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

¹²¹ "Iran, Arab World Cultural Dialogues' Forum Planned in Qom", IQNA, <https://iqna.ir/en/news/3470102/%E2%80%98iran-arab-world-cultural-dialogues%E2%80%99-forum-planned-in-qom>, Erişim Tarihi: 21.08.2020.

SONUÇ

Küreselleşme süreciyle birlikte diplomaside bir dönüşüm yaşanmıştır. Mevzubahis dönüşüm, devletler arası diplomatik görüşmeler üzerinden şekillenen klasik diplomasinin yerini kamu diplomasisinin almasını sağlamıştır. Kamu diplomasisi, devletlerin ilişki kurarken hedef olarak belirlediği halkları etkilemeyi amaçlayan diplomasi çeşididir. Kamu diplomasisinin başarısı ise aktörlerin yumuşak gücünü arttırmalarına hizmet etmektedir. Bu bağlamda aktörlerin yumuşak gücüne katkı yapan kamu diplomasisi alanlarının başında eğitim diplomasisi gelmektedir.

Eğitim diplomasisi, çağımızda önemi hızla artan ve bu yüzden de devletlerin ilgisinin her geçen gün daha da arttığı bir alandır. Dünya genelinde eğitim diplomasisini başarıyla uygulayan mühim ülkeler vardır. Zira devletler, öğrenci değişim programları, burs programları, dil okulları, dini öğretim veren kurumlar ve çeşitli ülkelerde şube açan uluslararası okullar aracılığıyla eğitim diplomasisi faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Bu tezde de İran'ın eğitim diplomasisi faaliyetleri okuyucuya aktarılmıştır. İran örneği öncesinde eğitim diplomasisi açısından örnek teşkil eden ABD'nin Fulbright bursları, Almanya'nın Goethe Enstitüsü, Fransa'nın uluslararası eğitim politikaları ve Çin'in Konfüçyüs Enstitüleri incelenmiş ve aslında eğitim diplomasisinin rol modeli olan aktörlerin bu işi nasıl yaptıkları okuyucuya aktarılmıştır. Buradan hareketle ise İran'ın eğitim diplomasisinin merkezinde yer alan Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi incelenmiştir.

Belirtilmelidir ki İran'ın eğitim diplomasisi, yalnızca eğitim faaliyetlerinde bulunan kurumlar olarak değerlendirilemez. Çünkü Tahran, eğitim faaliyetlerini dış politikasının önemli bir parçası olarak etkin bir biçimde kullanmaktadır. Nitekim bu diplomasi kapsamında icra edilen etkinlikler, daha çok kültürel faaliyetler vurgusu üzerinden yürütülse de İslam Devrimi ideolojisini tanıtmayı amaçlayan etkinliklerdir. Bu bağlamda Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin İran'ın "Devrim İhracı" politikasının önemli bir ayağını oluşturduğu iddia edilebilir.

Görüldüğü üzere İran; eğitimi, dış politika hedeflerine ulaşmaya yönelik stratejik bir araç olarak kullanmaktadır. Ortadoğu ve Afrika'da eğitim faaliyetleri aracılığıyla

nüfuzunu arttırmayı hedefleyen Tahran yönetimi, Avrupa başta olmak üzere diğer ülkelerde ise eğitim kurumları aracılığıyla “İran karşıtı” algıyı¹²² kırmaya çalışmaktadır.

Neticede İran, bazı ülkelerde Şiileri iktidara getirmeye çalışırken; bazı ülkelerde de Şiilerin güçlenmesi aracılığıyla, onları devletler arası ilişkide kullanabileceği güçlü bir pazarlık unsuruna dönüştürmek istemektedir. Bu bağlamda Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi’nin faaliyetleri üzerinden İran’ın eğitim aracılığıyla uyguladığı diplomasi anlayışına ilişkin şu tespitlerde bulunmak mümkündür:

- İran’ın rejim ihracı stratejisi, her ne kadar askeri temeller üzerinden şekillense de Tahran’ın rejim değişikliği gerçekleştirmeyi planladığı ülkelerde eğitim faaliyetleri de yürüttüğü görülmektedir. İran, bu ülkelerde yürüttüğü eğitim çalışmaları aracılığıyla kendisine ilişkin önyargıları aşmaya ve İranlı kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır.
- İran’ın “Şii Hilali” stratejisi üzerinden şekillendirdiği Ortadoğu politikası, her ne kadar askeri unsurlarla öne çıksa da Tahran’ın mevzubahis ülkelerde eğitim faaliyetleri yürüttüğü de görülmektedir. İran, eğitim faaliyetleri aracılığıyla kendi ideolojisini içselleştirmiş bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Böylece Tahran; Suriye, Irak, Lübnan, Yemen ve Afganistan gibi ülkelerde artan etkisini pekiştirmeyi ve bahse konu ülkelerdeki varlığını kalıcı hale getirmeyi amaçlamaktadır.
- İran, Afrika ülkeleriyle iyi ilişkiler kurmak ve kendi uranyum zenginleştirme faaliyetlerinde ihtiyaç duyduğu yeraltı zenginliklerini bu kıtadan karşılamak istemektedir. Bu durum, İran’ın Afrika’daki eğitim faaliyetlerine de yansımıştır. Bundan ötürü İran’ın yurt dışındaki eğitim faaliyetlerinin en yoğun ve belki de en etkili olduğu kıta Afrika’dır. Tahran’ın söz konusu politika kapsamında Gana’da ciddi işler yaptığı ve Nijerya’da kendisine sempatiyle yaklaşan Şii grupları kemikleştirmeye çalıştığı ifade edilebilir.
- İranlı muhaliflerin büyük çoğunluğunun Avrupa ve Balkan ülkelerine sığındığı bilinmekte ve bu ülkelerde, İran karşıtı propagandalar yürütülmektedir. Uluslararası

¹²² Mehmet Seyfettin Erol ve Emre Ozan, “Türk Dış Politikasında Algı Yönetimi”, **Algı Yönetimi**, Derleyen: Bilal Karabulut, Alfa Yayıncılık, Ankara 2017, s. 117.

El-Mustafa Üniversitesi de eğitim faaliyetleri aracılığıyla Avrupa'da çalışmalar yapmakta ve söz konusu coğrafyada egemen olan İran karşıtı algıyı yumuşatmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda bu üniversitenin faaliyetleri aracılığıyla İran yanlısı kamuoyu oluşturulmak istenmektedir.

- İran'ın Şiilik temelli siyaset anlayışı, yalnızca ülke yönetimlerini Şiileştirmek üzerine kurulu değildir. Zira Tahran, Şiilerin iktidara gelmesinin mümkün olmadığı ülkelerde de gönüllü elçisi olarak gördüğü azınlık durumundaki Şii nüfus üzerinden ilgili ülkeye karşı pazarlık gücünü ve etki ve baskı kapasitesini arttırmaya çalışmaktadır.

Yukarıdaki tespitlerden hareketle İran'ın eğitim faaliyetlerinin aynı hedefler doğrultusunda artarak devam edeceği öngörülebilir. Buna bağlı olarak Tahran, orta ve uzun vadede pek çok Ortadoğu ve Afrika ülkesinde İran ideolojisini içselleştirmiş; yani Şii-İslam anlayışının İran perspektifiyle yorumlanan versiyonunu benimsemiş gençlerin devlet kurumlarında yönetici olmasının önünü açabilir. Bu da Tahran'ın yaptığı yatırımların meyvesini toplayacak olması olarak yorumlanabilir.

Öte yandan Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin Avrupa'daki eğitim faaliyetleri, Avrupa'nın genelin hâkim olan İran rejimine ilişkin olumsuz bakış açısını azaltabilir. Böylece önümüzdeki yıllarda İran'ın Avrupa ülkeleriyle daha dostane ilişkiler kurması mümkün hale gelebilir.

Son olarak Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi'nin Türkiye'deki faaliyetlerine değinmek gerekirse, bahsi geçen üniversitenin Türkiye'de de temsilcilik düzeyinde faaliyetlerde bulunduğunu tekrarlamak gerekir. Temsilciliğe ait resmi internet sitesinde de belirtildiği üzere, üniversite açık öğretim fakültesi kapsamında, Türkiye'de bir çok ülkedekine benzer olarak İslami ilimler ile Fars Dili ve Edebiyatı alanlarında eğitim vermektedir. Ayrıca üniversiteye ait El-Hikmet Enstitüsü, Türk öğrencilere kısa dönemli eğitim ve araştırma imkanları sunarak Türk gençlerini İran'a çekmeye çalışmaktadır. Öte yandan temsilciliğin faaliyetleri eğitim alanıyla sınırlı değildir. Zira temsilcilik, internet sitesi üzerinden İran ideolojisini ve Ehl-i Beyt inancını tanıtan makale, dergi ve kitapları da Türk okuyucularla buluşturmaktadır. Benzer bir şekilde üniversite temsilciliğinin

Misbah Dergisi¹²³ aracılığıyla kendi ideolojisini tanıtmaya çalıştığını öne sürmek de mümkündür. Bu noktada üniversitenin faaliyetleri aracılığıyla İran'ın çeşitli ülkelerde gerçekleştirmek istediği hedeflerin Türkiye için de geçerli olduğu ve Türkiye'nin seküler yapısı ve egemenlik yetkisi açısından tehdit oluşturabileceği ifade edilebilir. Dolayısıyla Türkiye'nin orta ve uzun vadede İran'dan kaynaklanan bir rejim ihracı tehdidine maruz kalma olasılığı söz konusudur. Bu nedenle de Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi Türkiye Temsilciliği'nin faaliyetlerinin yakından takip edilmesi son derece önemlidir.

Neticede İran, dünya genelinde eğitim diplomasisinin artan önemini 2000'li yıllardan sonra fark etmiştir. Bu sebeple de Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi aracılığıyla dünyanın çeşitli ülkelerinde eğitim faaliyetleri vermeye başlamıştır. Nitekim 2000'li yıllardan sonra İran'ın uluslararası eğitime yaptığı yatırımın karşılığını aldığı da aşıkardır. Tahran yönetimi, söz konusu üniversite aracılığıyla yumuşak gücünü arttırmakta ve uluslararası toplumda İran'a karşı oluşan olumsuz imajı yıkmakta ve kendisine sempatiyle yaklaşan ve İran'ın ideolojisini, kültürünü, dilini, dini itikadını ve diğer değerlerini içselleştiren insanlar yetiştirmektedir.

¹²³ “Misbah Dergisi”, **Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi Türkiye Temsilciliği**, <http://www.elmustafa.com.tr/misbahdergisi>, Erişim Tarihi 03.03.2020.

KAYNAKÇA

“‘Iran, Arab World Cultural Dialogues’ Forum Planned in Qom”, **IQNA**, <https://iqna.ir/en/news/3470102/%E2%80%98iran-arab-world-cultural-dialogues%E2%80%99-forum-planned-in-qom>, Erişim Tarihi: 21.08.2020.

“‘Okullar: Geleceğin Ortakları’ Girişimi”, **Goethe Institut Turkei**, <https://www.goethe.de/ins/tr/tr/spr/eng/pas.html>, Erişim Tarihi: 21.08.2020.

“700 Students at Al-Mustafa University in Syria”, **International Quran News Agency**, <http://iqna.ir/en/news/2204762/700-students-at-al-mustafa-university-in-syria->, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

“About IUCG”, **Islamic University College Ghana**, <http://www.iug.edu.gh/about-iucg>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

“About the College”, **Imam Kadhim College**, <https://bit.ly/2Hj04YO>, Erişim Tarihi: 04.03.2020.

“About Us”, **al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&pageid=35836>, Erişim Tarihi: 02.03.2018.

“About Us”, **The Islamic College**, <https://www.islamic-college.ac.uk/about/>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

“Academic Resources”, **Al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?siteid=4&fkeyid=&siteid=4&pageid=35722>, Erişim Tarihi: 01.03.2019.

“Al Mustafa International France”, <https://www.facebook.com/184802105257006/photos/a.185227908547759.1073741828.184802105257006/305593803177835/?type=3&theater>, **Facebook**, Erişim Tarihi: 01.03.2020.

“Al-Mustafa Educated, Muslims Representative in Ceremony of Prayer For Peace”, **al-Mustafa International University**,

<http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&pageid=47766&newsview=54550>,
Erişim Tarihi: 02.03.2019.

“An Informal History of the Fulbright Program” **Bureau of Educational and Cultural Affairs**, <https://eca.state.gov/fulbright/about-fulbright/history/early-years>, Erişim Tarihi: 06.08.2020.

“Ayat. Arafı Receives Vice-Chancellor of Aligarh Muslim University”, **al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&fkeyid=&siteid=4&pageid=47766&newsview=83682>, Erişim Tarihi: 04.03.2020.

“Campus France Offices Ankara, around the World”, **Campus France**, <https://www.campusfrance.org/en/Campus-France-offices-world>, Erişim Tarihi: 22.08.2020.

“CampusFrance Fransa’da Eğitimi Anlattı”, **Akare**, <https://www.akare.com.tr/blog/campusfrance-fransada-egitimi-anlatti>, Erişim Tarihi: 26.08.2020.

“Confucius Institute Classroom”, **Hanban**, http://english.hanban.org/node_10971.htm, Erişim Tarihi: 25.08.2020.

“Constitution and By-Laws of the Confucius Institutes”, **Confucius Institute**, http://english.hanban.org/node_7880.htm, Erişim Tarihi: 26.08.2020.

“Educational Policies”, **al-Mustafa International University South African Branch**, http://almustafa.co.za/miu/?page_id=14, Erişim Tarihi: 03.03.2019.

“First Group of Al-Mustafa Comoros Students Defended Their Thesis”, **al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&pageid=47766&newsview=21969>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

“Fulbright and the Decline of America’s Cultural Diplomacy”, **Aljazeera**, <http://america.aljazeera.com/opinions/2014/6/fulbright->

scholarshipeducationalexchangeamericaspublishing.com/publicdiplomacy.html, Erişim Tarihi: 11.08.2020.

“Fulbright Programı Hakkında”, **Fulbright Türkiye**, <https://fulbright.org.tr/posts/21/Fulbright-Program%C4%B1-Hakk%C4%B1nda>, Erişim Tarihi: 05.08.2020.

“Ghanaian VP receives al-Mustafa Representative”, **al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&fkeyid=&siteid=4&pageid=47766&newsview=83684>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

“Hakkımızda”, **Fulbright Türkiye**, <https://fulbright.org.tr/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 05.08.2020.

“History of the Goethe-Institut”, **Goethe Institut**, <https://www.goethe.de/en/uun/org/ges.html>, Erişim Tarihi: 18.08.2020.

“Iran Cultural Centre holds special discussion on Int’l Women’s Day”, **Dhaka Tribune**, <https://www.dhakatribune.com/bangladesh/dhaka/2018/03/10/iran-cultural-centre-holds-special-discussion-intl-womens-day>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

“Iran’s Global Network of Islamic Schools”, **Iranian American Forum**, <http://iranian-americans.com/irans-export-of-islamic-fundamentalism-al-mustafa-global-training-centers-2/>, Erişim Tarihi: 02.03.2019.

“Iranian al-Mustafa University to Establish Branch in Syria”, **DP News**, <http://www.dp-news.com/en/detail.aspx?articleid=109721#ixzz5NLBdh8gn>, Erişim Tarihi: 04.03.2020.

“Iran and Bahrain: Ancient Ambitions, New Tactics”, Begin-Sadat Center for Strategic Studies, https://www.jstor.org/stable/resrep16875?seq=1#metadata_info_tab_contents . Erişim Tarihi: 07/03/2018

“Journal of Shi’A Islamic Studies”, **The Islamic College**, <https://www.islamic-college.ac.uk/publications/jsis/>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

“Locations”, **Goethe Institut**, <https://www.goethe.de/en/wwt.html>, Erişim Tarihi: 24.08.2020.

“Madrasa”, **Islamic Movement**, <http://www.islamicmovement.org/old/madrasa.htm>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

“Misbah Dergisi”, **Uluslararası El-Mustafa Üniversitesi Türkiye Temsilciliği**, <http://www.elmustafa.com.tr/misbahdergisi>, Erişim Tarihi 03.03.2020.

“Pew Forum on Religion & Public Life – 2009”, Dünya **Ahlul Bayt Portal**, <http://www.ahlulbaytportal.com/en.php/page,4436A4764.html>, Erişim Tarihi: 03.03.2020.

“Presidency”, **Al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&pageid=49697>, Erişim Tarihi: 02.03.2019.

“Reconstruction of Ghadir Khum event by Indonesian seminarians + Images”, **al-Mustafa International University**, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=4&pageid=47766&newsview=55427>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

“Sakarya Üniversitesi'ne Konfüçyus Enstitüsü Kuruluyor”, **Milliyet**, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/sakarya/sakarya-universitesine-konfucyus-enstitusu-kuruluyor-13089911>, Erişim Tarihi: 25.08.2020.

“Temsilcilik”, **El-Mustafa Üniversitesi**, <https://www.elmustafa.com.tr/kurumsal/temsilcilik/17>, Erişim Tarihi: 01.08.2020.

“The Campus France Organisation”, **Campus Fance**, <https://www.campusfrance.org/en/organisation-conseils-organigramme>, Erişim Tarihi: 26.08.2020.

“The Fourth International Conference on Shi'i Studies”, **The Islamic College**, <https://www.islamic-college.ac.uk/2018/04/the-fourth-international-conference-on-shii-studies/>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

“Türkiye Fulbright Eğitim Komisyonu”, **Fulbright Türkiye**, <https://fulbright.org.tr/hakkimizda>, Erişim Tarihi: 06.08.2020.

“Words of condolence from the IUCG to the Islamic Republic of Iran”, **Islamic University College Ghana**, <http://www.iug.edu.gh/words-of-condolence-from-the-iucg-to-the-islamic-republic-of-iran>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

AKÇAY, N. C. (2014) “Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Kültürel Diplomasi ve Fransa’nın Afrika Ülkelerine Yönelik Uluslararası Öğrenci Programları Örneği”, **T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Uzmanlık Tezi**, Ankara.

AKHUNDOVA, J. (2015) “Fransa Soydaş Politikasında Fransızcanın Ekonomik Getirileri: “Ekonomik Francophonie” Projesi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt 8, Sayı 39, s. 271-279.

ALEMDAR, A. (2018) “Kültürel Diplomasi: Almanya ve Türkiye Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara

Al-Mustafa Institute, <http://www.al-mustafa.de/>, Erişim Tarihi: 02.03.2020.

al-Mustafa International University, <http://en.miu.ac.ir/index.aspx?siteid=4&fkeyid=&siteid=4&pageid=47797>, Erişim Tarihi: 01.03.2020.

ALTYBAEVA, B. (2020) “Eğitim Diplomasisinde Türkiye Bursları Programının Halkla İlişkiler Bağlamında Ulusal ve Uluslararası Boyutta Değerlendirilmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, **Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Sakarya.

ARI, T. (2004) **Uluslararası İlişkiler Teorileri**, İstanbul, Alfa Yayıncılık.

AYDOğAN, B. (2011) “Güç Kavramı ve Kamu Diplomasisi”, **Politika Dergisi**, 2011.

BİLAL, A. (2019) “Konfüçyüs Enstitüsü: Çin’in yumuşak gücü!”, **Gerçek Hayat**, <http://www.gercek hayat.com.tr/dunya/konfucyus-enstitusu-cinin-yumusak-gucu/>, Erişim Tarihi: 25.08.2020.

BROOKING E.T.; KIANPOUR Suzanne, “Iranian Digital Influence Efforts”, **Atlantic Council**, <http://www.jstor.com/stable/resrep24668.8>, Erişim Tarihi: 25/06/2019.

CARR, E. H. (1964) **The Twenty Years Crisis (1919-1939): An Introduction to the Study of International Relations**, New York, Harper&Row.

CARR, E. H. (2005) s **Yirmi Yıl Krizi**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Çev. Can Cemgil.

CLGNET, REMİ P.; FOSTER, PHİLİP J. (1964) “French and British Colonial Education in Africa” **Comparative Education Review**, Volume 8, No 2, , s.191-192.

ÇITAK, E. (2014) “Uluslararası İlişkilerde Gerçekçilik”, **Uluslararası İlişkiler Teorileri: Temel Kavramlar**, Der: Mehmet Şahin-Osman Şen, Ankara, Kripto Yayınları, 2014, s. 13-29.

DOĞAN, S.;Ş. KAVAK, (2014) “Uluslararası İlişkilerde Güç Kavramı”, **Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları**, Der: Arif Behiç Özcan-Yusuf Çınar, İstanbul, Hükümdar Yayınları, s. 258-259.

DURAN H.; K. K. YILMAZ (2020) “Çin’in Küresel Hegemonya Yarışında Konfüçyüs Enstitüsü ve Küresel Şirketlerin Önemi”, **Strategic Public Management Journal**, Cilt 6, Sayı 11, s. 77-90.

EKŞİ, M. (2014) **Kamu Diplomasisi ve Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikası**, Ankara, Siyasal Kitabevi.

EKŞİ, M. (2017) “İran’ın Transnasyonel ve Teopolitik-Şiilik-Temelli Kamu Diplomasisi”, **Bölgesel Araştırmalar Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, İran Özel Sayısı, s. 50.

EROL, M. S.; E. OZAN (2017) “Türk Dış Politikasında Algı Yönetimi”, **Algı Yönetimi**, Der: Bilal Karabulut, Alfa Yayıncılık, Ankara, s. 185-209.

GOLKAR, S., **The Islamic Republic’s Art of Survival: Neutralizing Domestic and Foreign Threats, Policy Focus**, Washington D.C.: Washington Institute for Near East Policy, 2013, s. 15-36.

- GÜNEK, A. (2018) “Amerikan Kamu Diplomasinin Üç Evresi: Propaganda, Geleneksel Kamu Diplomasisi ve Stratejik İletişim”, **The Journal of Social Science**, Cilt 2, Sayı 3, s. 54-72.
- KALIN, İ. (2011) “Soft Power and Public Diplomacy in Turkey”, **Perceptions**, Cilt 16, Sayı 3, s. 5-25.
- KARGAR S.; RAUCHFLEISCH, A., “State-aligned trolling in Iran and the double-edged affordances of Instagram,”, **New Media & Society**, Cilt 7, Sayı 21, s. 1506-1527.
- KAYA, M. (2019) “Eğitim Diplomasisi: Kavramsal Bir Çerçeve”, **Türkiye Eğitim Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, s. 1-12.
- KEYİK, M.; M. S. EROL (2019) “Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları”, **Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, s. 12-49.
- KOCABIYIK, H. (2019) “Değişen Kamu Diplomasisi Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye”, **Avrasya Etüdleri**, Yıl 25, Sayı 55, s. 164-165.
- KÖKSOY, E. (2014) “Kamu Diplomasisi ve Halkla İlişkiler İlişkisi: Kuramsal Bir Değerlendirme”, **Marmara İletişim Dergisi**, Sayı 22, s. 211-231.
- KÖMÜR, G (2020) “Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kamu Diplomasisi”, **International Journal of Politics and Security**, Cilt 2, Sayı 3, s. 89-115.
- MCINNIS J. M., **AMERICA VS. IRAN: The Competition for the Future of the Middle East**, American Enterprise Institute 2014, s. 3-7.
- MORGENTHAU, H. (2006) **Politics among Nations: The Struggle for Power and**
- MUKHERJEE, R., “The False Promise Of India’s Soft Power”, *Geopolitics, History, and International Relations* , Vol. 6, No. 1 (2014), 46-62.
- NIETZSCHE, F. (1968) **The Will to Power**, New York, Vintage Books.
- NIMMO B., “In Depth: Iranian Propaganda Network Goes Down,” **Iranian Digital Influence Efforts**, <https://medium.com/dfrlab/takedown-details-of-the-iranian-propaganda-network-d1fad32fdf30>. Erişim Tarihi: 26 Mart 2019
- NYE, J. S. (2003) **Amerikan Gücünün Paradoksu**, İstanbul, Literatür Yayıncılık.

NYE, J. S. (2005) **Dünya Siyasetinde Başarının Yolu: Yumuşak Güç**, çev. Rayhan İnan Aydın, Ankara, Elips Kitabevi.

NYE, J. S. (2005) **Yumuşak Güç**, çev. Reyhan İnan Aydın, Ankara, Elips Kitap.

ÖNAL, B. (2020) “Çin’in Kültürel Diplomasisi: Konfüçyüs Enstitüleri’nin Rolü ve Eleştiriler”, **International Journal of Politics and Security**, Cilt 2, Sayı 4, s. 217-245.

ÖZDEMİR, H. (2008) “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 63, Sayı 3, s. 113-144.

ÖZLÜOĞLU, L. (2017) “Fulbright Akademik Araştırma Bursu Hakkında Merak Edilenler”, **Hotcourses Turkey**, <https://www.hotcourses-turkey.com/study-in-usa/student-finance/fulbright-bursu-hakkinda-merak-edilenler/>, Erişim Tarihi: 09.08.2020.

PAHLAVI, P.; OUELLET E., “Iran: Asymmetric Strategy and Mass Diplomacy”, **Journal of Strategic Security**, Cilt 2, Sayı 13, s. 94-106.

SADEGHI, S.M.M.; HAJIMINEH R., “The Role of Iran’s «Soft Power» in Confronting Iranophobia”, **Moskova Devlet Diplomasi Enstitüsü Dergisi**, Cilt:67, Sayı:4, s. 216-238.

SAK, E. (2014) “Kamu Diplomasisi ve Çin”, **Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, s. 9-25.

SANCAK, K. (2019) “Uluslararası Terörle Mücadelede Yumuşak Güç ve Kamu Diplomasisi Bağlamında Medyanın Önemi”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 33, Sayı 1, s. 359-371.

SOYSAL, S. (2018) “Güç İstenci ve Yorum”, **Tabula Rasa: Felsefe ve Teoloji**, Sayı 23, s. 126-136.

ŞAHİN, B. (2019) “Uluslararası Eğitimde Yumuşak Güç: Konfüçyüs Enstitüleri”, **Adhoc**, <https://adhocdergi.com/uluslararasi-egitimde-yumusak-bir-guc-konfucyus-enstituleri/>, Erişim Tarihi: 01.08.2020.

ŞAHİN, M.; S. S. ASL (2020) “İran Dış Politikasında Kamu Diplomasisinin Kullanımı”, **Ortadoğu Etüdleri**, Cilt 12, Sayı 1, s. 154-181.

TORRES, D. (2017) “China’s Soft Power Offensive”, **Politico**, <https://www.politico.eu/article/chinasoft-power-offensive-confucius-institute-education/>, Erişim Tarihi: 25.08.2020.

WALTZ, K. (2000) “Structural Realism After the Cold War”, **International Security**, Volume 25, No 1.

WALTZ, K. (2008) “Uluslararası Politikanın Değişen Yapısı”, **Uluslararası İlişkiler**, Cilt 5, Sayı 17, s. 3-44.

WOLLMAN, A. (2015) “Fulbright U.S. Scholar Program Seeks Diverse Citizens to Serve as Diplomats”, **Insight**, <https://www.insightintodiversity.com/fulbright-u-s-scholar-program-seeks-diverse-citizens-to-serve-as-diplomats/>, Erişim Tarihi: 06.08.2020.